

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»
Кафедра управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: **«Шляхи забезпечення беззбитковості господарської діяльності
підприємства»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи П-41
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»
освітньо-професійної програми «Підприємництво»

Інна КРОХМАЛЬ

Керівник: д.е.н., проф. Оксана ПОРТНА

Рецензент: к.е.н., доц. Євген СТРОКОВ

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»

Кафедра управління та адміністрування

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) бакалавр

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітньо-професійна програма «Підприємництво»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ Вікторія ТРЕТЯК
підпис ім'я, ПРІЗВИЩЕ

“16” вересня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

_____ Крохмаль Інни Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: Шляхи забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства

Керівник роботи: Портна Оксана Валентинівна, д-р екон. наук, проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 26 лютого 2025 року № 4501-5/652

2. Строк подання студентом роботи 15 травня 2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити

1. Теоретико-методичні засади та підходи до забезпечення беззбитковості підприємства

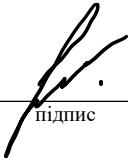
2. Аналіз операційно-господарської діяльності ТОВ «Харків Хімпром» та розробка напрямів досягнення його беззбиткового функціонування
Висновки

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Узгодження змісту кваліфікаційної роботи
2	Підготовка першого розділу кваліфікаційної роботи
3	Підготовка доповіді на наукову конференцію з викладенням основних результатів кваліфікаційного дослідження
4	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи
5	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника.
6	Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи. Оформлення списку літератури
7	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру управління та адміністрування

5. Дата видачі завдання «16» вересня 2024 року

Студент

підпис

Інна КРОХМАЛЬ
ім'я, ПРИЗВИЩЕ

Керівник роботи

підпис

Оксана ПОРТНА
ім'я, ПРИЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ВСТУП	5	
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1	Сутність і концепція беззбитковості діяльності підприємства	8
1.2	Фактори впливу на досягнення беззбиткової діяльності підприємства	14
1.3	Методи визначення точки беззбитковості господарської діяльності підприємства	19
	Висновки за розділом 1	26
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» ТА РОЗРОБКА НАПРЯМІВ ДОСЯГНЕННЯ ЙОГО БЕЗЗБИТКОВОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ	28
2.1	Поточний статус, історія створення та сучасні аспекти діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»	28
2.2	Аналіз матеріально-технічної бази та операційної діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»	34
2.3	Аналіз беззбитковості діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»	47
2.4	Пропозиції щодо удосконалення господарської діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»	58
	Висновки за розділом 2	61
ВИСНОВКИ		63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		66

ВСТУП

Сучасні загрози та труднощі, зокрема збройна агресія з боку російської федерації проти України, епідемія COVID-19, а також економічні проблеми в державі, змушують вітчизняні компанії шукати основні напрями забезпечення беззбитковості своєї виробничо-господарської діяльності. Відомості про фінансовий стан підприємства, при якому прибутки дорівнюють витратам, застосовуються для здійснення комплексної оцінки ефективності та ймовірності ризиків ведення бізнесу. Визначення порогу беззбитковості проводиться не стільки після отримання фінансових втрат через неефективні управлінські дії, скільки заздалегідь – перед стартом виробничих процесів, з метою контролю витрат та стимулювання зростання прибутковості і максимізації чистого доходу підприємства. Аналіз беззбитковості є важливою складовою управлінської діяльності, що дозволяє визначити ключові показники підприємницької активності, дотримання яких унеможливорює виникнення фінансових збитків. Підсумки такого аналізу допомагають вирішити ряд значущих завдань, що постають перед управлінцями, зокрема, дають змогу спрогнозувати майбутній фінансовий стан компанії, враховуючи очікувані витрати та ситуацію на ринку.

Серед науковців, які у своїх дослідженнях висвітлювали проблематику забезпечення беззбиткової діяльності підприємств, розглядали питання визначення критичної точки беззбитковості, маржинального підходу та виявлення внутрішніх резервів для підвищення продуктивності виробництва, можна виокремити наступних фахівців: Андрійчук Р. В. [1], Аптекарь С.С. [2], Бала В. В. [4], Бехтер Л. А. [5], Булуй О. Г. [6], Василенко Ж. А., Глушенкова Н. О. [7], Галушко В. П., Іляш О. І., Єндрущак С. П. [9], Кіндрацька Г. І., Загородній А. Г., Кулиняк Ю. І. [11], Клепікова О. А., Сільвестрова Ю. С. [12], Кобзій О. В. [13], Корінько М. Д. [14], Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижиков В. С. [15], Мариненко Н. Ю. [17], Назаренко Т. П. [21],

Ніпорко Н. І. [22], Рясних Є. Г., Погорелова Т. О. [24], Радинський С. В. [25], Чумаченко М. Г., Білоусова І. [29], Чухліб М. [30], Щехорський А. Й. [31] та інші.

Мета дослідження: аналіз господарської діяльності, визначення рівня беззбитковості та розробка практичних рекомендацій щодо беззбиткової діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

Завданнями даної кваліфікаційної роботи є:

- розглянути сутність і концепції беззбитковості;
- дослідити внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на досягнення беззбиткової діяльності;
- навести підходи та методи визначення точки беззбитковості підприємства;
- охарактеризувати поточний стан та особливості функціонування ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»;
- провести аналіз матеріально-технічної бази та операційної діяльності підприємства;
- проаналізувати беззбитковість діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»;
- запропонувати напрями удосконалення господарської діяльності підприємства з метою досягнення беззбитковості.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-виробнича діяльність ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

Предмет дослідження охоплює теоретичні основи, методичні підходи та практичні засади щодо досягнення беззбиткової роботи підприємства.

Методи дослідження. У процесі написання роботи було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. А саме: систематизації – для впорядкування наукових підходів до розуміння та забезпечення беззбитковості підприємства; узагальнення – для формулювання висновків та пропозицій на основі проведеного теоретичного і практичного аналізу; статистичний аналіз – дозволив дослідити динаміку фінансово-

господарських показників ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»; SWOT-аналіз – для виявлення сильних і слабких сторін підприємства, можливостей і загроз у зовнішньому середовищі; аналіз за моделлю п'яти сил Портера – який дозволяє оцінити конкурентне середовище підприємства; маржинальний метод для визначення точки беззбитковості; графічні та табличні методи – для візуалізації аналітичних результатів та забезпечення їх наочності.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою кваліфікаційної роботи стали ключові положення економічної науки, нормативно-правова база України, публікації науковців, джерела з мережі Інтернет і дані фінансової звітності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування сформульованих висновків і пропозицій у діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» для забезпечення беззбитковості та подальшого ефективного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність і концепція беззбитковості діяльності підприємства

Одним із ключових індикаторів фінансово-економічної діяльності підприємства є його беззбитковість, яка також розрахована в гривнях або в іншій валюті і чисельно відповідає «порогу рентабельності». Близькими за змістом до поняття «точка беззбитковості» виступають терміни «точка рентабельності продукції», «мертва точка» або «точка критичного обсягу реалізації». У сучасних реаліях діяльності українських підприємств визначення та аналіз точки беззбитковості проводиться не завжди, адже часто це вважається зайвим використанням фінансових ресурсів і витратою часу. Водночас такий аналіз дозволяє виявити низку важливих питань, зокрема: до якого мінімального рівня можна скоротити обсяги виробництва та реалізації продукції; яка є гранична нижня межа ціни для підприємства; на який прибуток і дохід компанія може розраховувати, визначивши критичну точку беззбитковості; який обсяг прибутку слід встановити для досягнення запланованих фінансових результатів і забезпечення необхідного рівня рентабельності продажів. Рівень отриманого доходу безпосередньо впливає на величину дивідендів, що нараховуються на вкладений капітал, а відтак визначає здатність підприємства залучати додаткові фінансові ресурси та нарощувати власний обіговий капітал. Отже, аналіз беззбитковості господарської діяльності виступає важливим елементом, що формує основу для прийняття управлінських рішень і сприяє сталому розвитку підприємства в перспективі. У сучасній науковій літературі помітну увагу зосереджено на питаннях дослідження виробничої діяльності та її беззбитковості. Економічна

наука підкреслює, що беззбитковість діяльності підприємства є свідченням його збалансованого та ефективного функціонування в умовах ринкової конкуренції. Досягнення беззбиткового рівня створює підґрунтя для отримання економічного прибутку, оскільки все, що виробляється понад цю межу, забезпечує додатковий дохід для підприємства.

Беззбитковість діяльності не є самоціллю підприємства [25], адже дохід і подальший прибуток у підприємства виникають при виробництві та реалізації кількості продукції понад ту, яка відповідає точці беззбитковості. Точка беззбитковості підприємства визначає той розмір реалізації товарів (продукції, послуг) підприємства, чистий прибуток від якої покриватиме усі видатки, що пов'язані напрямку із виготовлення товарів (продукції, послуг). Відповідно, існують різноманітні вигідні рішення, щодо використання наявного капіталу, скориставшись якими можна максимізувати розмір прибутку [16].

Так значення та зміст точки беззбитковості становлять невід'ємну частину забезпечення раціональної та результативної діяльності будь-якого підприємства. Для досягнення ефективного функціонування необхідно зосередити зусилля на заходах, спрямованих на збільшення прибутковості та підвищення рівня беззбитковості фінансово-господарських процесів. Під час аналізу шляхів максимізації чистого прибутку доцільно враховувати пов'язані з цим економічні категорії, зокрема граничні витрати – тобто ту величину, на яку змінюються сукупні витрати в разі збільшення обсягів виробництва на одиницю продукції, а також граничні доходи – приріст загального доходу підприємства при випуску додаткової одиниці продукції.

Таким чином, одним із ключових рішень для забезпечення зростання прибутку є досягнення балансу між граничними доходами та граничними витратами при збільшенні обсягів виробництва на одну одиницю продукції. Максимальний прибуток підприємства формується на тому рівні випуску, де граничні витрати дорівнюють граничному доходу. Щоб з'ясувати, чи на оптимальному рівні виробництва підприємство отримує прибуток

чи зазнає збитків, необхідно порівнювати середні сукупні витрати з загальною вартістю виготовленої продукції. Для досягнення ефективного функціонування підприємства важливо забезпечити зростання та максимізацію показника чистого прибутку.

Відповідно, важливо розглянути питання формування рентабельності. Зокрема, щоб підприємство досягало та оптимізувало рівень рентабельності, важливо постійно здійснювати оцінювання точки беззбитковості, адже відзначений критерій дає можливість визначити те, як зазначений факт відобразиться на поточному та перспективному фінансовому стані підприємства. Також показник визначає вплив зміни обсягів виробництва та збуту продукції, її поточної вартості та витрат на створення і реалізацію продукції [4].

Беззбитковість фінансово-господарської діяльності підприємства є не лише свідченням його стабільного функціонування, а й однією з ключових умов подальшого існування в умовах жорсткої ринкової конкуренції та необхідності формування конкурентних переваг. Достатній обсяг чистого прибутку підприємство отримує за результатами реалізації продукції, незалежно від масштабів її виробництва. Водночас важливо акцентувати увагу на аспектах діяльності, що безпосередньо впливають на ефективність підприємства. Серед основних факторів, які визначають розмір чистого прибутку, першочергово виділяють відпускну ціну продукції, собівартість її виробництва та реалізації, а також обсяг реалізованих товарів. Цінова політика щодо продукції формується під впливом попиту та результатів маркетингової стратегії підприємства і не завжди залежить від намірів самого виробника. Натомість підприємство може впливати на рівень собівартості та кількість виготовленої продукції, що дає можливість прогнозувати ці показники та управляти ними. Зважаючи на вищевикладене, доцільним є визначення безпечного та беззбиткового обсягу виробництва продукції.

Дослідження розміру беззбитковості господарської діяльності будь якого підприємства використовують при наступних умовах, зокрема [6]:

- 1) при створенні та розвитку нового виду діяльності, а також при здійсненні організації виробництва нового продукту чи послуги;
- 2) при розвитку та розширенні виробничо-господарської діяльності підприємства;
- 3) для виготовлення інноваційного різновиду продукції або ж надання нового різновиду послуг підприємством.

Вивчення обсягу беззбитковості компанії отримало значний практичний досвід у діяльності іноземних фірм. Водночас, аналіз цього питання стає дедалі важливішим для українських підприємств, оскільки кожний керівник повинен розуміти, як правильно та ефективно здійснювати свою фінансово-господарську діяльність, щоб забезпечувати достатній рівень прибутковості, а також розв'язувати такі завдання з метою забезпечення максимального розміру прибутку. Глибоке розуміння методичних основ оцінки рівня беззбитковості надає можливість та спрямовує управлінський персонал у вирішенні зазначених питань. Рівень беззбитковості або окупності визначає обсяг реалізації продукції, при якому чистий дохід від реалізації продукції та послуг дорівнює повній собівартості виробництва, отже, поки що немає прибутку, але й немає збитків. Тобто, дохід від реалізації продукції за вирахуванням розміру собівартості в загальному обсязі виробничих змінних витрат є маржинальним прибутком, отриманим підприємством.

Для визначення розміру беззбитковості важливим є представлення класифікації різновидів витрат підприємств, що безпосередньо залежать від розміру виробництва. Саме визначення розміру постійних та змінних витрат дає можливість здійснити прогнозування розміру чистого прибутку, а також визначати розмір реалізації продукції та послуг, що забезпечуватимуть беззбиткову діяльність підприємства [7].

Правильно реалізоване управління витратами забезпечить підприємству активний і систематичний пошук можливостей скорочення витрат,

забезпечення його успішного розвитку та підвищення конкурентоспроможності [33, с. 181].

Перший спосіб розрахунку розміру беззбитковості передбачає визначення величини собівартості продукції шляхом поділу всіх витрат на прямі та непрямі. У цьому випадку, прямі витрати безпосередньо зараховуються до собівартості продукції, а непрямі розподіляються між різними видами продукції залежно від методичних основ, що використовуються на підприємстві. Інший спосіб, який широко застосовується в розвинених країнах світу, передбачає поділ витрат виробничої діяльності на дві основні групи: постійні та змінні. Змінні витрати змінюються залежно від обсягу виробництва продукції, а постійні залишаються незмінними при збільшенні чи зменшенні обсягу виробництва. Зазначена класифікація та поділ витрат на постійні та змінні є умовним, а більш точним та коректним є розподіл витрат за наступною градацією: постійні, змінні та напівзмінні. Саме цю класифікацію часто використовують у міжнародній практиці для визначення межі прибутковості та обсягу беззбитковості підприємства. Постійними витратами є наступні різновиди витрат: управлінські та адміністративні, витрати на реалізацію та збут, амортизація основних засобів, витрати на здійснення маркетингового дослідження ринкових позицій, а також інші комерційні, загальногосподарські та управлінські витрати підприємства [13]. Напівзмінні витрати, тобто сталі витрати, якщо обсяг виробництва продукції не виходить за встановлений діапазон, та змінюються у випадку виходу за межі встановленого діапазону. Як приклад, можна навести транспортні та логістичні витрати компаній. Досить часто напівзмінні та постійні витрати об'єднуються, утворюючи групу умовно-постійних витрат. До них слід зарахувати: прямі матеріальні витрати, оплата праці та відрахування, витрати на експлуатацію, утримання та ремонт основних засобів та інше. Така класифікація є важливою, оскільки в аналітичних дослідженнях звертають увагу на точність віднесення різних видів витрат відповідно до наведеної вище

класифікації. Отже, узагальнимо основні складові беззбитковості підприємства (рис. 1.1).

Застосовуючи наведену класифікацію та види витрат компанії, можна здійснити прогнозування розміру прибутку, обчислити потрібний обсяг реалізації продукції, визначити величину доходу, при якій підприємство здатне покривати всі витрати виробничо-господарської діяльності без одержання прибутку.

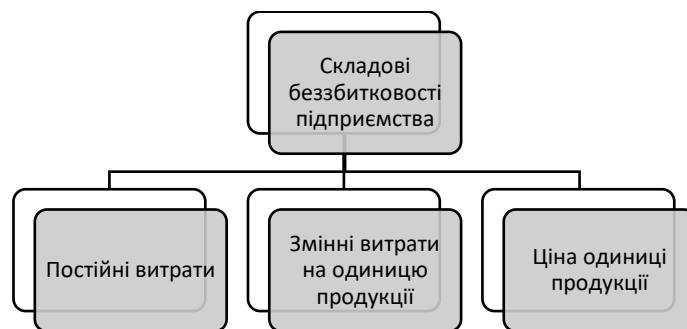

Рисунок 1.1– Складові беззбитковості підприємства

Джерело: [19]

Визначення точки беззбитковості виробничо-господарської діяльності компанії надає змогу провести аналіз цінової політики, обсягу витрат (постійних та змінних), з'ясувати той рівень виробництва, при якому підприємство не матиме збитків, а при збільшенні обсягу реалізації продукції забезпечить подальшу прибутковість. Головними завданнями дослідження беззбитковості господарської діяльності фірми повинні бути: оцінка початкового етапу функціонування підприємства; оцінка прибутковості інноваційного продукту чи послуги; оцінка прибутковості вкладення інвестицій при збільшенні основного капіталу підприємства.

1.2 Фактори впливу на досягнення беззбиткової діяльності підприємства

Підприємство, будучи учасником економічних відносин, являє собою відкриту виробничо-господарську систему, яка діє в умовах швидко мінливого середовища. Відповідно, його успішна робота безпосередньо залежить від великої кількості факторів, що впливають на неї. Фактори, які прямо визначають рівень беззбитковості діяльності підприємства, поділяються на дві групи: внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори безпосередньо зумовлені діяльністю самого підприємства та визначають специфіку його функціонування та розвитку. До внутрішнього середовища функціонування підприємства належить частина соціально-економічного середовища, в межах якої підприємство діє та розвивається [16]. Це середовище має безпосередній та постійний вплив на ефективність функціонування та зростання підприємства. Воно об'єднує сукупність найважливіших функцій та процесів, стан яких визначає його виробничо-господарські можливості та фінансово-економічний потенціал компанії. Внутрішні фактори впливу на беззбитковість діяльності підприємства складаються з елементів, які показані на рисунку 1.2.

Для більш детальної оцінки впливу, розглянемо кожен із внутрішніх чинників формування беззбитковості діяльності підприємства [28]:

- менеджмент, як складова внутрішнього середовища об'єднує весь функціональний спектр підприємства, забезпечує прийняття рішень щодо оперативного управління його діяльністю, стратегії розвитку. Саме характер здійснення цих функцій у конкретній виробничій системі формує і визначає фактори впливу на беззбиткову діяльність підприємства;

- фінансово-облікова складова охоплює процеси, пов'язані із забезпеченням ефективного використання і руху грошових засобів. Це

підтримка ліквідності, забезпечення прибутковості, створення інвестиційних можливостей тощо;

Рисунок 1.2 – Внутрішні фактори впливу на беззбитковість діяльності підприємства

Джерело: [18]

– в сучасних умовах зростає значення інноваційної діяльності для забезпечення беззбиткової господарської діяльності підприємства.

Виробнича та інноваційна діяльність на підприємствах тісно пов'язані та взаємозалежні. Це передбачає певну автономність виробничої діяльності від інноваційної, а також формує умови виробничої діяльності через активізацію інноваційної. Загальні результати фінансово-господарської діяльності безпосередньо залежать від поєднання виробничої та інноваційної діяльності підприємства. Інноваційна діяльність як системний процес перебуває у діалектичній єдності з процесом поточної виробничої діяльності підприємства. Щоб не зменшилася виробнича активність, підприємству необхідно забезпечити конкурентоздатність продукції, що неможливо без інновацій та оновлення. Рівень та динаміка розвитку інноваційних процесів є визначальним показником економічного стану підприємства, його здатності до реальних ринкових змін за рахунок створення, впровадження, поширення та практичного застосування нової техніки, новітніх технологічних процесів,

нової продукції та сировини, сучасних методів організації виробництва та його матеріально-технічного забезпечення. Чинники впливу внутрішнього середовища за своїм змістом можна поділити на дві групи: економічні та організаційні (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Класифікація чинників впливу внутрішнього середовища впливу на беззбитковість діяльності підприємства.

Джерело: [18]

Серед основних чинників, що входять до першої групи (економічні чинники), варто виокремити низку головних, які стосуються формування та впровадження стратегії, визначення основних цілей і завдань розвитку підприємства та його ключових структурних одиниць, а також способів їх досягнення, організації виробничих процесів, збуту, встановлення цін, контролю витрат виробництва та їхнього складу. З іншого боку, до організаційної групи чинників належать ті, що пов'язані з масштабом функціонування підприємства, його організаційною побудовою, поділом

праці як по горизонталі, так і по вертикалі, здійсненням управлінських функцій та налагодженням виробничої діяльності, різноманітністю персоналу, його професійним рівнем та орієнтованістю на результат.

Аналіз внутрішнього середовища функціонування підприємства має бути спрямований на виявлення основних потенціалів і ризиків, що в ньому приховуються. Сильні риси становлять базу, на яку підприємство спирається у протистоянні з головними суперниками та яку прагне посилити й надалі розвивати. Слабкі риси мають привертати увагу управлінського складу, який зобов'язаний ухвалити обґрунтоване рішення щодо їх усунення у межах господарської діяльності. Зовнішнє середовище включає чинники, що перебувають поза межами прямого контролю підприємства. Серед них виокремлюють двадцять чинників зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають на функціонування підприємства, та чинники з опосередкованим впливом. Сфера прямої дії охоплює елементи, що чинять прямий вплив на роботу підприємства (див. рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Зовнішні чинники впливу на беззбитковість діяльності підприємства

Джерело: сформовано автором

До елементів зовнішнього середовища, що здійснюють опосередкований вплив на функціонування підприємства, належать такі компоненти: споживачі продукції та послуг, конкуренція, посередницькі структури, нормативно-правове регулювання діяльності, політичне становище, економічний стан, міжнародні відносини і зв'язки, культурні особливості та традиції, демографічна і економічна ситуація, технічні інновації та наукові досягнення, а також інтереси громадських об'єднань. На відміну від головних категорій чинників середовища прямої взаємодії, чинники непрямого впливу створюють загальні передумови ефективного функціонування кожного підприємства. Вони не мають вузької прив'язки до конкретного суб'єкта господарювання, хоча рівень їх дії на різні підприємства може істотно відрізнятися. Не завжди вплив факторів виступає негативним аспектом для функціонування бізнес-середовища, а виступають певним каталізатором ефективності змін, що сприяють розвитку та вдосконаленню власної діяльності тощо [26, с. 451]. Таким чином, вирішення основних питань, пов'язаних із забезпеченням беззбитковості господарської діяльності підприємства, слід здійснювати більш комплексно, з урахуванням як внутрішніх проблем його функціонування, так і постійних змін у зовнішньому середовищі. Для ідентифікації та усунення труднощів, що перешкоджають стабілізації національної економіки, необхідно впровадити ряд дій, спрямованих на забезпечення беззбиткової роботи підприємств. Досягнення ефективного функціонування можливе лише за умови здатності підприємства до оперативного реагування та пристосування до нових обставин. Тому на сьогодні актуальним питанням для бізнесу є пошук тих заходів, впровадження яких дозволить це зробити [22, с. 41]. На сьогоднішній день межа між внутрішнім і зовнішнім середовищами функціонування бізнесу є досить умовною, оскільки його не можна розглядати як автономний економічний суб'єкт, який є абсолютно незалежним у процесі прийняття рішень і формує сферу власного функціонування [32, с. 37]. У ринкових умовах беззбиткове функціонування

підприємства відображає не лише рівень його поточної ефективності, але й окреслює перспективи подальшого зростання. Така діяльність виявляється у стабільності випуску продукції та наданні послуг, стійкості фінансового стану, високому рівні матеріально-технічного забезпечення, усталених економічних зв'язках з різними контрагентами, безперервному русі основного та оборотного капіталу, а також у загальній результативності господарських процесів. Наведений, хоча й не вичерпний, перелік факторів формує широкий спектр організаційно-економічних умов, необхідних для підтримання беззбитковості діяльності підприємств.

1.3 Методи визначення точки беззбитковості господарської діяльності підприємства

Через різноманітність підходів та існуючі розбіжності у трактуванні поняття беззбитковості серед науковців, підприємства змушені орієнтуватися на різні підходи до її оцінювання.

До основних завдань аналізу беззбитковості належать:

а) формування бюджету та встановлення цільових орієнтирів – оскільки керівництво підприємства розуміє, на якому етапі досягається точка беззбитковості, воно може ефективніше планувати бюджет і розраховувати потребу в фінансових ресурсах;

б) визначення рівня запасу фінансової стійкості та мінімального обсягу реалізації, необхідного для отримання прибутку;

в) здійснення контролю за витратами та організація моніторингу – з метою виявлення впливу змін у структурі постійних і змінних витрат;

г) формування цінової політики – через аналіз впливу зміни ціни на обсяг прибутку;

д) здійснення прогнозування прибутковості на основі оцінених доходів і витрат;

е) вибір оптимального асортименту продукції.

Щодо умов проведення аналізу беззбитковості, то даний процес базується на наступному наборі припущень:

- функції витрат і доходів залишаються лінійними;
- ціна товару вважається постійною;
- загальні витрати можуть бути класифіковані на постійні та змінні;
- постійні витрати залишаються постійними для обсягу,

що розглядається;

- передбачається постійна швидкість збільшення змінної вартості;
- зміни у цінах факторів виключені;
- передбачається постійна технологія та відсутність збільшення

ефективності праці;

- набір продуктів є стабільним [3].

Застосовуючи аналіз беззбитковості, доцільно враховувати низку його обмежень:

– недостатня ефективність при використанні в умовах багатопродуктової діяльності – цей метод найбільш придатний для оцінювання одного виду продукції;

– необхідність припущення, що обсяги виробництва дорівнюють обсягам реалізації, що не завжди відповідає реальній ситуації;

– обмежена застосовність у випадках відсутності історичних даних, а також тоді, коли неможливо точно визначити вартісні показники або рівень ціни;

– у межах аналізу передбачається сталість ціни продажу та лінійність собівартості, хоча на практиці ці показники можуть змінюватися;

– якщо аналіз базується на даних бухгалтерського обліку, він може мати похибки через недосконалий розподіл накладних витрат та інші методологічні обмеження;

- можливі труднощі з класифікацією витрат як змінних, так і постійних. Аналіз може бути ефективним лише в тому випадку, якщо фірма підтримує коректну систему обліку;
- проста форма діаграми беззбитковості не передбачає податку на прибуток підприємств;
- зазвичай передбачається, що ціна реалізації надана. Іншими словами, вона передбачає горизонтальну криву попиту, реалістичну в умовах досконалої конкуренції.

Отже, під час проведення аналізу беззбитковості виробничо-господарської діяльності підприємства необхідно враховувати певні припущення.

У наукових джерелах сформувались різні підходи до вивчення точки беззбитковості та визначення оптимального обсягу виробництва, що забезпечує прибуткову діяльність. Відповідно, точка беззбитковості може розраховуватись за допомогою трьох основних методів (див. рис. 1.5).

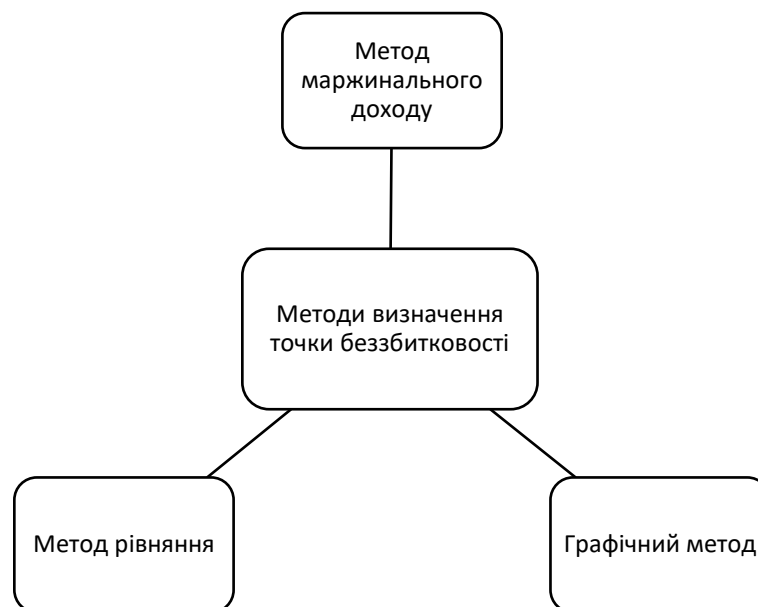

Рисунок 1.5 – Методи визначення точки беззбитковості підприємства

Джерело: сформовано автором

Розглянемо зазначені методи визначення точки беззбитковості підприємства з урахуванням особливостей різних етапів його життєвого циклу.

У відповідності до методу рівняння, для визначення точки беззбитковості підприємства слід використати формулу загального підходу розрахунку фінансового результату діяльності підприємства при умові, що прибуток дорівнює нулю [1], оскільки прибуток у точці беззбитковості дорівнює нулю, то рівняння набуває вигляду:

$$R = VC + FC, \quad (1.1)$$

де R - виручка від реалізації продукції;

VC - змінні витрати на одиницю продукції, грн.;

FC - постійні витрати, грн.

Однак, дане рівняння не враховує обсяг реалізації.

Точка беззбитковості = Змінні витрати на одиницю $\times$ Кількість продажу +
Постійні витрати на одиницю

Перетворімо рівняння: $P \cdot X = VC \cdot X + FC \Rightarrow X = FC / (P - VC)$,

де P – ціна одиниці продукції, грн.;

X – критичний обсяг реалізації, натуральні од.

Таким чином, при застосуванні цього методу для визначення точки беззбитковості підприємства використовується загальне рівняння для обчислення доходу від реалізації продукції, з урахуванням наступних положень:

Дохід = постійні витрати + змінні витрати + прибуток

або

Ціна виробу = постійні витрати на одиницю виробу + змінні витрати на
одиницю виробу + прибуток на одиницю виробу

Згідно з цим підходом, точка беззбитковості визначається як відношення загального обсягу поточних витрат до різниці між ціною за одиницю продукції та змінними витратами на одну одиницю:

Точка беззбитковості = Постійні витрати / (Ціна одиниці продукції – Змінні витрати на одиницю продукції)

$$BEP = FC / (PU - VC), \quad (1.2)$$

де BEP – Break-even point (точка беззбитковості);

VC – змінні витрати на одиницю реалізованої продукції.

PU – ціна за одиницю;

FC – постійні витрати.

Розглянутий метод є зручним та результативним у випадках, коли необхідно проаналізувати вплив змін у структурі товарного асортименту. Це обумовлено тим, що доцільність виробництва та реалізації конкретних видів продукції безпосередньо визначається рівнем цін і витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства.

Ще одним методом, що є похідним від рівняння, виступає метод маржинального доходу підприємства. Маржинальність являє собою фінансовий показник, який визначається як різниця між виручкою від реалізації продукції та її собівартістю. Цей показник відображає здатність компанії формувати прибуток на основі своєї операційної діяльності.

Розрахунок показника беззбитковості виробничо-господарської діяльності здійснюється з використанням формул, що є варіаціями формули 1.4, адаптованих до концепції маржинального доходу.

Критичний обсяг діяльності, у свою чергу, може визначатися як у натуральних показниках, так і у вартісному вираженні.

У зв'язку з цим, далі наведемо ключові показники, необхідні для обчислення:

Маржинальний дохід можна розрахувати за простою формулою:

$$CM = P - V, \quad (1.3)$$

де P – виручка від реалізації;
 V – сукупні змінні витрати.

або іншим способом:

Маржинальний дохід = постійні затрати + прибуток

У точці беззбитковості маржинальний дохід дорівнює розміру постійних витрат.

$$ТБ = \frac{\text{постійні затрати}}{\text{маржинальний дохід на одиницю продукції}}, \quad (1.4)$$

$$X = FC / CM, \quad (1.5)$$

де CM – маржинальний дохід на одиницю продукції.
 $ТБ$ – Точка беззбитковості (в натуральних одиницях).

Формула беззбитковості у грошовому виразі.

Для розрахунку точки беззбитковості у грошовому вимірі обсягу обороту доцільно застосовувати коефіцієнт маржинального доходу. Цей коефіцієнт дає змогу оцінити, яку частку прибутку підприємство отримує з кожної вкладеної грошової одиниці від реалізації продукції. Іншими словами, він відображає величину маржинального доходу, що припадає на кожну грошову одиницю виторгу.

Коефіцієнт маржинального доходу (КМД) визначається як відношення маржинального доходу з одиниці продукції до її продажної ціни:

$$КМД = \frac{\text{Маржинальний прибуток на одиницю}}{\text{Ціна реалізації}}, \quad (1.6)$$

Тоді точку беззбитковості розраховуємо за формулою:

$$\text{Точка беззбитковості} = \frac{\text{постійні затрати}}{\text{коефіцієнт маржинального доходу}}; \quad (1.7)$$

Отже, точка беззбитковості є одним із небагатьох економічних показників, ефективність якого зростає зі зменшенням його значення. Водночас, на різних стадіях життєвого циклу підприємства, а також за різних умов функціонування, величина точки беззбитковості може набувати різного значення. Зокрема, її зростання не завжди свідчить про погіршення результатів виробничо-господарської діяльності.

Графічне визначення точки беззбитковості здійснюється шляхом побудови діаграми, що ілюструє взаємозалежність між доходами та сукупними витратами залежно від обсягів діяльності підприємства.

Візуалізацію цього підходу наведено на рисунку 1.6.

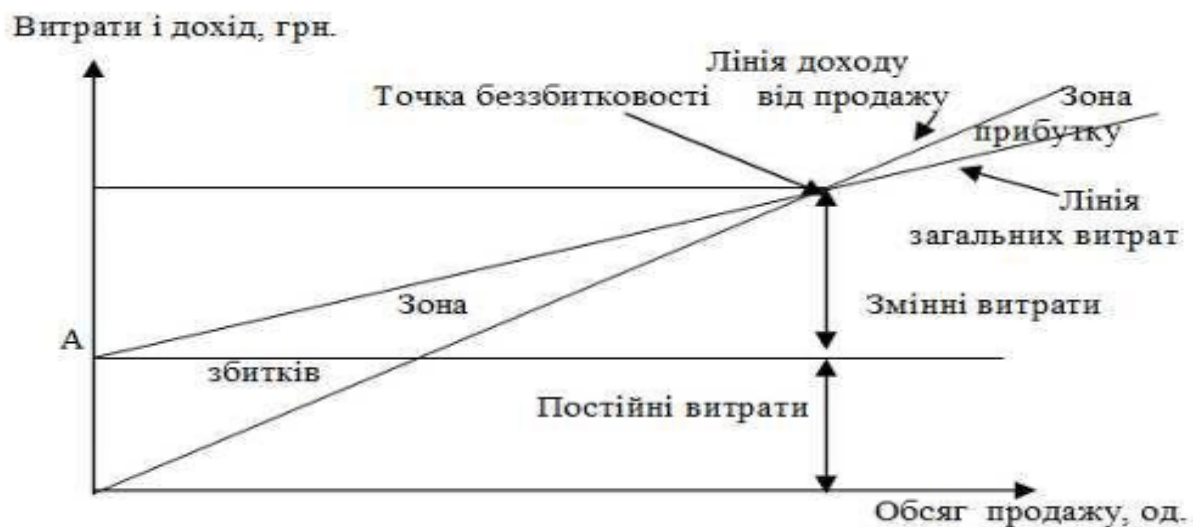

Рисунок 1.6 – Графічне відображення точки беззбитковості підприємства

Джерело: [8]

Слід відзначити, що даний графік наочно демонструє наявний прибуток або збиток при визначених розмірах постійних і змінних витрат діяльності. На графіку представлено лінії доходу, загальних витрат, змінних і постійних витрат, зони прибутку та збитку, витрати і дохід підприємства, обсяг продажу [18].

Графік, зображений на рисунку 1.6, демонструє обсяг виробленої продукції в одиницях по горизонтальній осі та величини витрат і доходів у грошовому вимірі по вертикальній осі. Варто звернути увагу на те, що у випадку, коли обсяг виробництва дорівнює нулю, загальні витрати не зникають, а залишаються на певному рівні. Це рівень, який відповідає точці А на графіку - величині постійних витрат, що не залежать від фактичного запуску виробничого процесу.

Результати розрахунку точки беззбитковості вказують на: мінімальний розмір продукції, який слід виготовити та реалізувати за визначеною ціною (точку беззбитковості виробництва), щоб здійснити покриття усіх витрат і забезпечити беззбитковий рівень діяльності підприємства; або мінімальну ціну реалізації для запланованої кількості продукції (беззбиткова ціна реалізації) [23].

Таким чином, для обчислення точки беззбитковості виробничо-господарської діяльності необхідно володіти наступними даними: ціною реалізації одиниці продукції, загальними операційними витратами, які не залежать від обсягів виробництва, а також змінними витратами на одиницю продукції.

Точка беззбитковості завжди визначає мінімальний рівень реалізації, за якого підприємство працює без збитків. Проте вона не дає змоги оцінити, чи покращилось фінансово-економічне становище підприємства загалом. Саме тому виникає потреба у визначенні додаткового показника - запасу фінансової стійкості підприємства.

Висновки за розділом 1

Розкрито зміст поняття «точка беззбитковості» підприємства як критичного обсягу реалізації продукції (товарів, послуг), при якому чистий

прибуток забезпечує повне покриття витрат, пов'язаних з її виробництвом.

Визначено та проаналізовано ключові чинники, що впливають на рівень беззбиткової діяльності підприємства, зокрема як внутрішні, так і зовнішні. З'ясовано, що внутрішні фактори формуються в межах самого підприємства та визначають специфіку його діяльності й розвитку. Зовнішні ж чинники охоплюють елементи соціально-економічного середовища, у межах якого підприємство функціонує та адаптується.

Встановлено, що у науковому середовищі сформувались різні підходи до визначення точки беззбитковості та розрахунку необхідного виробничого обсягу для досягнення прибутковості. Визначено три основні методи обчислення цього показника: метод рівнянь, графічний метод та метод маржинального доходу.

Зроблено висновок, що на основі даних про обсяги виробництва та збуту, які забезпечують досягнення прибутковості, управлінський персонал підприємства отримує змогу точніше оцінювати поточну ситуацію й ефективніше формувати стратегії подальшого розвитку бізнесу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» ТА РОЗРОБКА НАПРЯМІВ ДОСЯГНЕННЯ ЙОГО БЕЗЗБИТКОВОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

2.1 Поточний статус, історія створення та сучасні аспекти діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

Підприємство ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» зареєстрована – 24.08.2004. Юридична адреса: Україна, 62495, Харківська обл., селище міського типу Васищеве, Харківський район, вулиця Промислова, будинок 22.

Код за ЄДРПОУ ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» – 33120146.

Організаційно правова форма: Товариство з обмеженою відповідальністю. Форма власності: недержавна власність. Статутний капітал ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» складає 16 377 880 гривень. Керуючий директор – Тимофєєв Олександр Геннадійович.

Основний вид діяльності підприємства: 22.22 Виробництво тари з пластмас.

Інші види діяльності:

- 1.65 Післяурожайна діяльність.
- 20.20 Виробництво пестицидів та іншої агрохімічної продукції.
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля.
- 47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах.
- 52.10 Складське господарство.
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Загальною метою Товариства як суб'єкта підприємницької діяльності є одержання прибутку.

Через війну багато українських підприємств втратили доступ до своїх традиційних ринків збуту, як в Україні, так і за кордоном. Це призвело до значного зниження доходу та скорочення робочих місць, без чого не обійшлося на підприємстві ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ». Також підприємство стикається з проблемами, пов'язаними з відключенням світла та ворожими ударами по місту Харків. Проте не дивлячись на згадані перепони, товариство робить усе можливе задля оновлення виробничих потужностей до довоєнного рівня. Так наприклад, підприємство створило усі умови для комфортної онлайн праці співробітників чиє безпосереднє перебування на підприємстві не є першочерговою необхідністю. Таким чином люди зберегли свої робочі місця а підприємство не втратило свій висококваліфікований персонал. Також, через війну багато українських підприємств виявляють стійкість і шукають шляхи адаптації до нової реальності. Деякі підприємства перепрофілювали свою діяльність, щоб виробляти продукцію, необхідну для воєнних зусиль, наприклад, бронежилети та медичні прилади. Інші підприємства знайшли нові ринки збуту за кордоном, досліджуване підприємство кожен день робить великий внесок.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ХАРКІВ ХІМПРОМ» має чотирьох засновників. ТОВ «Харків Хімпром» – сучасне українське підприємство, яке спеціалізується на виробництві пластикової тари, призначеної для зберігання та транспортування рідких хімічних речовин, а також харчової продукції. Використовувані матеріали і технології (застосування поліетилену високої щільності з нанесенням захисного шару з поліаміду методом коекструзії (COEX)) дозволяють використовувати каністри для зберігання небезпечних хімічних речовин [20] :

- агрохімії, пестицидів;
- будівельних сумішей (шпаклівки, ґрунтовки, лаки, фарби, кислоти, клеї);
- автохімії (тосол, антифриз, омивачі, паливо і паливні присадки, масла);

- побутової хімії (миючі засоби, шампуні);
- харчової продукції (спирти, виноматеріали, жири, барвники);
- інше.

Асортимент продукції складає пластикова тара об'ємом від 0,25 до 30л. Всі каністри комплектуються кришками з контрольним кільцем, індукційною мембраною або ущільнюючою прокладкою.

Підприємство виробляє каністри різної кольорової гами, та по індивідуальних замовленнях ,з нанесенням мірної смуги для контролю об'єму рідини та розміщення логотипу замовника. Підприємство ТОВ «Харків Хімпром» виконує розробку і виробництво ексклюзивної пластикової пакувальної тари.

Розробка дизайну, креслення поліетиленової тари і 3D моделі, супровід замовлення прес-форми і випуск готової пластикової тари. Дизайнери спроектують нову форму поліетиленової каністри, флакона, кришки, який повністю задовольнить потреби. Ними будуть передбачені всі необхідні науково-технічні характеристики щільності, обсягу, товщини стінок, ваги тощо. проекрованої пластикової тари [20].

Вся вироблена поліетиленова тара сертифікована відповідно до українського і європейського законодавства і має:

- Сертифікат відповідності міжнародному стандарту ISO 9001: 2015;
- Міжнародний сертифікат відповідності вимогам ООН для перевезення небезпечних вантажів;
- Санітарно-гігієнічний сертифікат для упаковки харчових і хімічних продуктів.

У виробництві пластикової тари застосовуються високоякісний поліетилен HDPE і метод багатошарової коекструзії (COEX) [20].

Пакувальна пластикова тара призначена для зберігання і перевезення як харчової, медичної продукції, так і промислових і хімічно агресивних речовин. Завдяки цьому, пластикова тара використовується для різних галузей виробництва рідких або сипучих речовин.

SWOT-аналіз допомагає підприємству виявити свої ключові переваги, які можна використовувати для досягнення стратегічних цілей. Допомагає виявити внутрішні слабкі сторони, які можуть стримувати розвиток або викликати проблеми. Ідентифікує області для покращення, що дозволить ефективніше використовувати ресурси і уникнути ризиків. SWOT-аналіз є важливим інструментом стратегічного планування, який допомагає підприємствам зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. Це забезпечує основу для прийняття обґрунтованих рішень і створення ефективних стратегій для досягнення довгострокових цілей. SWOT-аналіз та його деталі наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Матриця SWOT-аналізу ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

Зовнішнє середовище	Можливості	Погрози
	Розширення ринку (вихід на нові географічні ринки) Інновації (розробка нових продуктів або вдосконалення існуючих) Державна підтримка (використання програм державного субсидування та підтримки для розвитку агропромислового комплексу) Партнерства та альянси (співпраця з іншими компаніями для збільшення ринкової частки) Екологічні тренди (впровадження екологічно чистих технологій та продуктів).	Конкуренція (зростаюча конкуренція з боку інших виробників) Зміни у законодавстві (нові регуляторні вимоги або обмеження.) Економічні коливання (фінансова нестабільність та економічні кризи) Зміна клімату (погодні умови, що можуть вплинути на постачання сировини) Вартість сировини (коливання цін на сировину та енергоресурси). Військові дії на території держави. (Втрата виробничих потужностей)
Внутрішнє Середовище	Сильні сторони Якість продукції (високоякісні каністри та добрива, які відповідають стандартам.) Технології та обладнання (використання сучасних	ПЕРСПЕКТИВИ Подальше удосконалення, розширення та розвиток бізнесу в Україні та вихід на зарубіжні ринки.
		УРАЗЛИВІСТЬ В зменшенні прибутку.

технологій та обладнання для виробництва) Репутація на ринку(сильний бренд та хороша репутація серед клієнтів) Досвідчений персонал (кваліфіковані фахівці та інженери) Різноманітність продукції (широкий асортимент продукції для різних потреб)		
Слабкі сторони Високі витрати на виробництво (затрати на сировину та енергію) Залежність від постачальників (обмежена кількість постачальників сировини) Обмежена маркетингова стратегія (недостатня присутність у цифрових каналах) Фінансова нестабільність (висока заборгованість або непередбачувані фінансові витрати)	ОБМЕЖЕННЯ В зменшенні залучених зовнішніх інвестицій.	ПРОБЛЕМИ Пов'язані з річним показником рентабельності діяльності (зменшення).

Джерело: складено автором

Виходячи з проведеного аналізу (табл. 2.1), можна зробити висновок, що основними загрозами компанії являється велика кількість конкурентів, залежність від постачальників та на даний момент, військові дії на території нашої держави.

Аналіз ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» з використанням моделі «П'яти сил конкуренції» М. Портера .Аналіз підприємства за цією моделлю передбачає визначення таких показників як :

- «Сила постачальника»;
- «Сила покупця»;
- «Загроза нових учасників»;
- «Загроза зміни товарів»;
- «Конкурентне суперництво».

Результати аналізу ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» з використанням моделі «П'яти сил конкуренції» М. Портера наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» з використанням моделі «П'яти сил конкуренції» М. Портера.

Параметр	Значення	Опис	Напрямок роботи
Загроза появи нових конкурентів	Низька	Високі бар'єри для входу, такі як значні початкові інвестиції, доступ до сировини, ноу-хау та патенти, а також державні регулювання, обмежують вхід нових конкурентів на ринок.	Підтримувати високі бар'єри для входу (продовжувати інвестувати в дослідження та розробки, захищати інтелектуальну власність, лобіювати сприятливі регуляторні режими).
Сила постачальників	Висока	Постачальники з високим ступенем концентрації можуть диктувати більш високі ціни. Існує обмежена кількість альтернативних сировинних матеріалів	Знизити залежність від постачальників (диверсифікувати джерела сировини, інвестувати в альтернативні технології, розвивати вертикальну інтеграцію).
Сила покупців	Середня	Концентрований ринок каністр та добрив дає покупцям значну переговорну силу.	Збільшити диференціацію продукції (зосередитися на інноваціях, пропонувати високоякісну продукцію та послуги, створювати сильні бренди).
Загроза появи продуктів-замінників	Низька	Існує багато альтернативних каністр та добрив, які можуть легко замінити продукцію підприємства.	Розробляти інноваційні продукти (інвестувати в дослідження та розробки, щоб створювати продукти з унікальними властивостями та перевагами).
Суперництво в галузі	Висока	Жорстка конкуренція з боку існуючих гравців на ринку може призвести до цінових воєн, зниження прибутку та маржі.	Зміцнити конкурентну перевагу (зосередитися на ефективності витрат, оптимізувати ланцюжки постачання, використовувати innovative marketing strategies).

Джерело: складено автором

ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» функціонує на ринку з високим рівнем конкурентного суперництва та значним впливом постачальників. Незважаючи на це, підприємство має перевагу у вигляді високих бар'єрів для входу нових учасників, що знижує ризик зростання конкуренції в майбутньому. Загроза з

боку товарів-замінників є відносно низькою, однак покупці мають середню переговорну силу. Основні напрямки розвитку підприємства мають зосереджуватись на зниженні залежності від постачальників, підвищенні унікальності продукції, зміцненні бренду, впровадженні інновацій та покращенні ефективності витрат. Такі дії дозволять зберегти конкурентоспроможність компанії в умовах жорсткого ринкового середовища.

2.2 Аналіз матеріально-технічної бази та операційної діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

Сучасна та високорозвинена матеріально-технічна база - це сукупність виробничих ресурсів, що виступають у вигляді матеріальних активів і сприяють результативному функціонуванню всіх структурних відділів підприємства. Матеріально-технічна база компанії є складовою частиною продуктивних сил, засобом комунікації, на основі якого між учасниками виробничого процесу формуються виробничі зв'язки. З економічної точки зору, матеріально-технічна база представляє собою комплекс виробничих засобів, матеріальних та фізичних компонентів, необхідних для підтримки діяльності господарюючого суб'єкта.

Матеріально-технічна база підприємства може відображатися як у натуральному, так і у вартісному вираженні, відіграючи ключову роль у забезпеченні ефективного управління господарською діяльністю. Необхідність актуалізації внутрішньовиробничих стратегічних завдань, спрямованих на підвищення результативності використання основних фондів, обумовлена поточною ринковою ситуацією, значним розширенням асортименту пропозиції, зміною споживчих пріоритетів, активізацією наявних виробничих процесів і впровадженням нових напрямів діяльності.

Матеріально-технічна база значною мірою впливає на економічну безпеку підприємства, визначаючи його здатність результативно реалізовувати стратегічні та тактичні завдання щодо завоювання, утримання та розширення цільових ринкових сегментів. Структура основних компонентів матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання залежить від специфіки діяльності підприємства.

Матеріально-технічна база підприємства обліковується як у натуральному, так і у вартісному вираженні.

Тому ми визначимо склад необоротних активів ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ», для цього треба звернутися до балансу підприємства.

Необоротні активи зображені в першому розділі активу балансу.

Таблиця 2.3 – Витяг із звітів про фінансовий стан ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ», станом за період 2021-2023 років.

Актив	2021		2022		2023	
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи	13	23	23	24	24	18
первісна вартість	98	117	117	118	118	132
накопичена амортизація	-85	-94	-94	-94	-94	-114
Незавершені капітальні інвестиції	5505	3194	3194	4104	4104	4721
Основні засоби	52893	62636	62636	65735	65735	137813833
первісна вартість	98695000	118687000	118687000	120876000	120876000	137876000
знос	-45802	-56050	-56050	-61067	-61067	-62167
Усього за розділом I	58411	65853	65853	69863	69863	137818572

Джерело: складено автором

Матеріально-технічна база ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» демонструє стабільну динаміку зростання протягом 2021–2023 років, що свідчить про активне оновлення та розвиток виробничого потенціалу.

Найбільшу питому вагу у структурі необоротних активів займають основні засоби, які у 2023 році значно зросли порівняно з попередніми періодами, що може бути наслідком масштабних інвестицій або переоцінки активів. Незавершені капітальні інвестиції також мають позитивну динаміку, що вказує на продовження модернізації та розширення виробничих потужностей. Водночас рівень накопиченої амортизації свідчить про часткове зношення основних фондів, однак підприємство компенсує це шляхом активного оновлення активів. Загалом, стан матеріально-технічної бази підприємства можна охарактеризувати як такий, що розвивається та є основою для забезпечення конкурентоспроможності та подальшого зростання.

Таблиця 2.4 – Показники якісного стану і руху основних засобів підприємства ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ», станом за період 2021-2023 років.

Показники якісного стану і руху основних засобів підприємства	2021	2022	2023
Коефіцієнт придатності основних засобів	120,26	101,84	114,06
Коефіцієнт зносу основних засобів	47,23	48,98	55,49
Коефіцієнт оновлення основних засобів	14,03	15,21	14,38
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,043	0,047	0,041
Коефіцієнт приросту основних засобів	16,83	15,17	14,34

Джерело: складено автором

Виходячи з балансу, вартість необоротних активів підприємства складає 65 854 000 грн., з них 62 636 000 грн.. складає вартість основних засобів, 95,11% від загальної вартості.

Для більш точної оцінки основних засобів необхідно розрахувати показники якісного стану і руху основних засобів підприємства у звітному періоді: коефіцієнт придатності, коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту основних засобів.

Коефіцієнт придатності основних засобів (КПОЗ) визначається за формулою:

$$\text{КПОЗ} = (\text{Залишкова вартість основних засобів} / \text{Первісна вартість основних засобів}) * 100\%$$

$$\text{КПОЗ} = (118\,687\,000 / 98\,695\,000) * 100\% = 120,26 \%$$

Оскільки КПОЗ показує те в скільки разів основні засоби стали менш придатними за термін їх використання, в цьому випадку за рік. Чим більший цей показник, тим краще. Отже основні засоби стали більш придатними у використанні у 0,20 ризи, або вартість основних засобів збільшилась на 20%.

Коефіцієнт зносу основних засобів (КЗОЗ) визначається за формулою:

$$\text{КЗОЗ} = (\text{Сума зносу основних засобів} / \text{Первісна вартість основних засобів}) * 100\%$$

$$\text{КЗОЗ} = (56050000 / 118687000) * 100\% = 47,23 \%$$

КЗОЗ показує на скільки відсотків основні засоби зносились за рік. Чим менше цей показник, тим краще.

Коефіцієнт оновлення основних засобів (КООЗ) визначається за формулою:

$$\text{КООЗ} = (\text{Вартість нових основних засобів} / \text{Первісна вартість основних засобів на кінець періоду}) * 100 \%$$

$$\text{КООЗ} = (16656000 / 118687000) * 100 = 14,03 \%$$

КООЗ показує частку основних засобів, що були нараховані, в загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду. Чим більша ця частка, тим більше нових основних засобів введено в експлуатацію. Чим вище КООЗ, тим більше необхідно витратити коштів на оновлення основних засобів, що може вказувати на необхідність вжиття заходів для забезпечення ефективності використання основних засобів або зменшення їх кількості.

Коефіцієнт вибуття основних засобів (КВОЗ) визначається за формулою:

$KBO3 = (\text{Сума основних засобів, що вибувають} / \text{Первісну вартість основних засобів на початок періоду}) * 100 \%$

$$KBO3 = (42000 / 98695000) * 100 \% = 0,043 \%$$

KBO3 показує частку основних засобів, що вибуло, в загальній вартості основних засобів на початок звітної періоду. Чим більше KBO3, тим більше основних засобів вибуло. Чим вище KBO3, тим більше основних засобів вибуло зі складу підприємства, що може вказувати на потребу в їх оновленні або ремонті. З іншого боку, надто низький KBO3 може свідчити про недостатнє використання ресурсів підприємства та неефективне управління основними засобами.

Коефіцієнт приросту основних засобів (КПОЗ) визначається за формулою:

$KPO3 = (\text{Вартість нових придбаних основних засобів} - \text{Вартість вибулих основних засобів} / \text{Первісна вартість основних засобів на початок періоду}) * 100$

$$KPO3 = ((16656000 - 42000) / 98695000) * 100 \% = 16,83 \%$$

KПОЗ показує, який відсоток приросту вартості основних засобів за звітний період становить відносно їх залишкової вартості на початок періоду.

Цей коефіцієнт дозволяє оцінити темпи збільшення основних засобів підприємства та ефективність управління ними. Чим вище КПОЗ, тим швидше зростає кількість та вартість основних засобів підприємства, що може свідчити про успішну діяльність та планування розвитку. З іншого боку, надто низький КПОЗ може вказувати на проблеми з поповненням та ремонтом основних засобів, що може негативно вплинути на діяльність підприємства.

Успішне функціонування ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» значною мірою залежить від рівня розвитку та стану його матеріально-технічної бази. Враховуючи це, підприємству необхідно активно працювати над її модернізацією та оновленням.

Здійснення операційної діяльності безпосередньо пов'язане з капіталом, який уже було інвестовано в цей процес. Водночас питання подальшого залучення капіталу належить до сфери інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Капітал, вкладений в операційну діяльність, трансформується в операційні активи підприємства. Структура цих активів, їх збалансованість, швидкість обороту та інші ключові характеристики значною мірою визначають здатність компанії генерувати операційний прибуток.

Ось тому одним із визначальних чинників успішного формування операційного прибутку є ефективне управління операційними активами підприємства.

Систему управління операційною діяльністю підприємства можна представити у вигляді чотирьох взаємопов'язаних функцій: планування, організація, мотивація та контроль. Ці функції, у свою чергу, виступають управлінськими технологіями, які сприяють вдосконаленню та розвитку операційного менеджменту. Вони також дозволяють визначити інтегральний показник якості рівня системи управління операційною діяльністю промислового підприємства.

На основі отриманих значень цього показника визначаються резерви для покращення операційної діяльності, які враховуються під час розробки завдань щодо реалізації обраної операційної стратегії. На цьому етапі всі визначені завдання проходять процес формалізації та відображаються у поточному плані операційної діяльності підприємства.

Цей підхід можна використовувати для оцінки доцільності впровадження проектів стратегічного рівня, спрямованих на вдосконалення операційної діяльності. Зокрема, він є корисним для оцінки таких ініціатив, як переоснащення, модернізація, оновлення обладнання, реінжиніринг бізнес-процесів, програми навчання персоналу, а також впровадження інформаційних систем управління операційною діяльністю.

Однак цей підхід не враховує потреби поточного та оперативного рівнів управління ефективністю, що може обмежувати його застосування у короткостроковому плануванні та прийнятті оперативних рішень.

За підсумками аналізу рівня управління операційною діяльністю визначаються резерви для її покращення, які враховуються під час формування завдань щодо реалізації обраної операційної стратегії. На цьому етапі всі завдання проходять процес формалізації та включаються до поточного плану операційної діяльності підприємства.

Операційна система – ключовий елемент діяльності підприємства, що забезпечує ефективність його функціонування. Вона є основою виробничо-господарської діяльності, особливо в промисловості, яка потребує модернізації.

Операція це мінімальна самостійна частина виробничого процесу, що виконується на робочому місці та спрямована на реалізацію технологічних, організаційних і соціальних завдань. Всі виробничі процеси, пов'язані зі створенням товарів і послуг, є операціями.

Операційна діяльність є складовою загальної стратегії підприємства, впливає на його продуктивність, ефективність і прибутковість, визначаючи фінансові показники та конкурентоспроможність. Основне завдання підприємства – оптимальне забезпечення продукцією оптових і роздрібних покупців.

Оцінка діяльності підприємства базується на техніко-економічному та фінансовому аналізі, що є основою для прийняття управлінських рішень. Важливою частиною такого аналізу є оцінка операційної діяльності, включаючи ринкові можливості, витрати, ресурсний потенціал та бізнес-процеси.

У межах аналізу бізнес-процесів коротко розглянемо чистий дохід від реалізації продукції та структуру витрат ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» і сформулюємо відповідні висновки.

Обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у період з 2019 по 2023 роки становив:

Таблиця 2.5 – Обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у період з 2019 по 2023 роки.

Обсяг чистого доходу від реалізації продукції (тис.грн)					
Роки	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід, тис. грн	15563	17962	21292	19601	22892

Джерело: складено автором

Аналіз динаміки чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» за період 2019–2023 років свідчить про загальну позитивну тенденцію. Протягом п'яти років дохід збільшився з 15 563 тис. грн у 2019 році до 22 892 тис. грн у 2023 році, що становить приріст на 47,1 %. Незважаючи на незначне зниження у 2022 році (до 19 601 тис. грн), у 2023 році спостерігається впевнене відновлення та досягнення найвищого рівня за досліджуваний період. Це свідчить про адаптивність підприємства до змін ринкового середовища та ефективність стратегії реалізації продукції. Загалом, підприємство демонструє стійке зростання фінансових результатів, що є позитивним сигналом для інвесторів і партнерів.

Так на рисунку 2.1 зображений обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з 2019 по 2023 роки.

На основі цих даних можна зробити висновок, що чистий дохід за період 2020-2019 років збільшився на 2399 тис грн. Темп росту склав 15,41 %. В період з 2021-2020 роки чистий дохід також збільшувався на 3330 тис. грн. Темп росту склав 18,54%. А вже в період з 2022-2021 роки чистий дохід зменшився на 1691 тис. грн. Темп росту в цей період склав -7,94%. Однак в період з 2023-2022 чистий дохід був додатнім і збільшився на 3291 тис. грн., темп росту склав 16,79%.

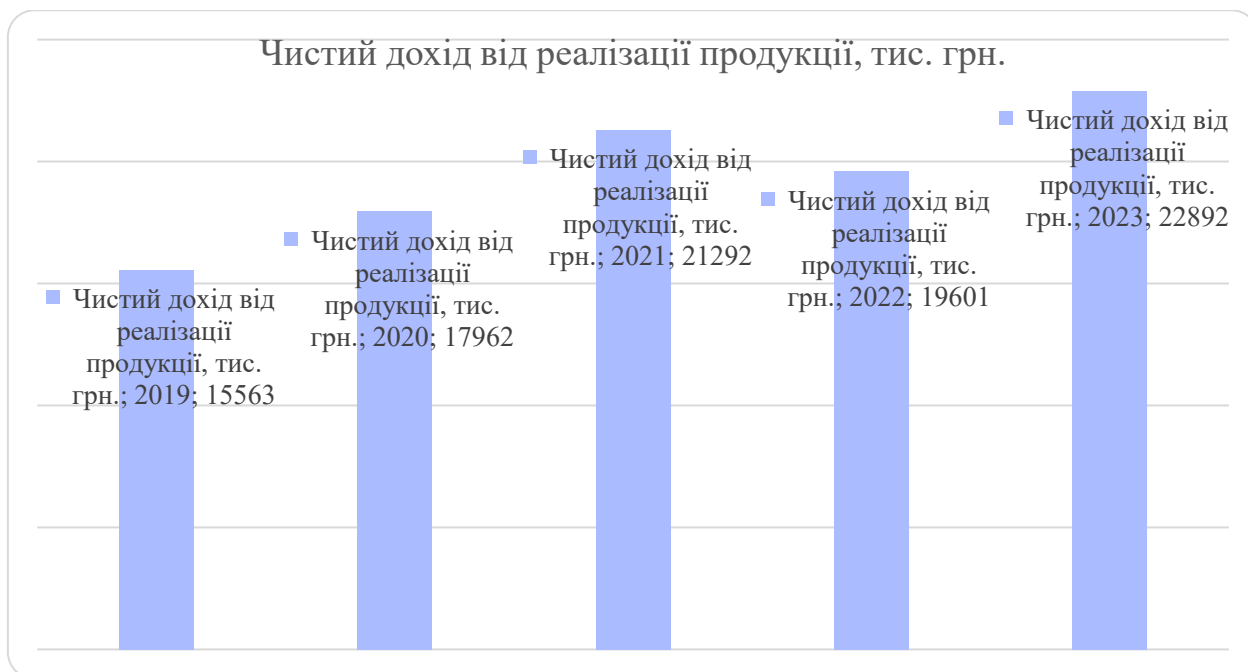

Рисунок 2.1 – Чистий дохід від реалізації продукції,(товарів, робіт, послуг), грн.

Джерело: складено автором

Виходячи з представлених даних можна стверджувати, що продукт фірми є конкурентоспроможним, ринок на якому оперує фірма є динамічним та різноманітним. Тип ринкової структури на якому працює підприємство це монополістична конкуренція. Ця структура характеризується великою кількістю продавців, диференціацією продукції, відносно низькими бар'єрами для входу та виходу з ринку, а також значною роллю реклами та інновацій у конкурентній боротьбі.

Також, оскільки компанія займається наданням послуг у сільськогосподарському секторі, таким як виробництво добрив для врожаю різних культур то можна стверджувати, що підприємство не може збільшити обсяг реалізації та частку ринку через те, що обсяг врожаю з року в рік не є стабільним та на сьогоднішній день великі корективи вносить війна. Через неї компанія як і усі підприємства в Харківській області несе свої збитки, важливим фактором також є те що, добрива не мають такої актуальності як і в

довоєнні часи через те що поля для засіву знаходяться як раз на території де ведуться бойові дії, або в прифронтовій зоні.

Що у сфері продаж продукції добрив, що каністр, в компанії приділяють особливу увагу якості продукції. Для цього підприємство має лабораторії, які контролюють якість продукції з збереженням усіх необхідних стандартів якості затверджених в протоколах підприємства. Тому система контролю якості на підприємстві досить високо розвинена.

Для забезпечення операційної діяльності підприємство здійснює операційні витрати, структуру яких наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Витрати ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» на період 2021-2023 рр.

Стаття	Код рядка	Звітний період (2021 р.) тис.грн	Звітний період (2022 р.) тис. грн	Звітний період (2023) тис. грн
Матеріальні затрати	2500	5939	5139	6687
Витрати на оплату праці	2505	2093	1794	2119
Відрахування та соціальні заходи	2510	404	372	441
Амортизація	2515	9863	8851	10282
Інші операційні витрати	2520	87	108	97
Разом	2550	18386	16264	19626

Джерело: складено автором

Операційні витрати ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» у 2021–2023 роках зазнали коливань, однак у 2023 році спостерігається їхнє зростання до 19 626 тис. грн, що перевищує рівень 2021 року (18 386 тис. грн) та суттєво перевищує рівень 2022 року (16 264 тис. грн). Найбільшу частку в структурі витрат традиційно займає амортизація, яка у 2023 році склала 10 282 тис. грн, що свідчить про значну частку основних засобів у виробничому процесі. Також зросли матеріальні витрати та витрати на оплату праці, що може бути пов'язано з розширенням діяльності підприємства або інфляційними процесами. Загалом, структура витрат є стабільною, а приріст у 2023 році відображає активізацію виробничої діяльності, що супроводжується зростанням доходів і витрат.

Таблиця 2.7 – Структура витрат ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» у відсотках

Стаття	Звітний період (2021 р.)	Звітний період (2022 р.)	Звітний період (2023)
Матеріальні затрати	32,30	31,60	34,07
Витрати на оплату праці	11,38	11,03	10,80
Відрахування та соціальні заходи	2,20	2,29	2,25
Амортизація	53,64	54,42	52,39
Інші операційні витрати	0,47	0,66	0,49
Разом	100	100	100

Джерело: складено автором

Матеріальні затрати у 2023 році становили – 34,07% , Витрати на оплату праці –10,80%, Відрахування на соціальні заходи – 2,25%, Амортизація – 52,39% , Інші операційні витрати – 0,49%. Матеріальні затрати становлять 34,07% загальних витрат. Це свідчить про те, що підприємство залишається матеріаломістким, проте витрати на сировину та матеріали вже не є домінуючими. Водночас, підприємство все ще залежить від вартості матеріальних ресурсів, але ймовірно, запроваджено ефективніші механізми управління ними.

Витрати на оплату праці становлять 10,80%, що вказує на підвищення ролі людського ресурсу в діяльності підприємства. Це свідчить про зростання фонду оплати праці або залучення більшої кількості працівників, що може бути пов'язано з розширенням обсягів робіт.

Відрахування на соціальні заходи становлять 2,25%, що узгоджується з рівнем витрат на оплату праці. Це може свідчити про достатньо офіційне працевлаштування персоналу та надання соціального пакету, хоча обсяг таких витрат залишається помірним.

Амортизаційні витрати є найбільшою статтею і становлять 52,39%. Це свідчить про високу капіталомісткість виробництва або активне використання нових основних засобів. Підприємство, нещодавно провело масштабне оновлення обладнання або змінює свою стратегію на користь інтенсивного використання техніки, що потребує значних амортизаційних нарахувань.

Інші операційні витрати становлять лише 0,49%. Це надзвичайно низький показник, який може свідчити про жорсткий контроль за непрямыми витратами або їх мінімізацію. Такий підхід може бути результатом оптимізації управлінських, маркетингових або адміністративних процесів.

На розмір прибутку впливає ціна продукції, обсяг реалізованої продукції та витрати на реалізацію продукції.

На ціну продукції впливають такі фактори:

- вартість сировини (ціни на сировину, з якої виробляються каністри, пластик, метал тощо та добрива або хімічні компоненти, можуть коливатися на ринку, що впливає на собівартість продукції);
- витрати на виробництво (включають заробітну плату працівників, витрати на енергію, утримання обладнання, використання технологій та інші виробничі витрати).

На обсяг реалізованої продукції впливають такі фактори:

- стан економіки та політики в країні;
- стан інфраструктури підприємства та основних засобів підприємства;
- кількість працівників на підприємстві;
- забезпечення підприємства оборотними засобами, такими як запаси палива, запаси продукції, грошові кошти;
- сезонність та агро-кліматичні умови (попит на добрива часто має сезонний характер, зростаючи перед весняними та осінніми посівними кампаніями. Врожаї, погодні умови та природні катастрофи також вносять свої корективи);
- конкуренція на ринку;
- інновації та розвиток продукції (розробка нових видів добрив або покращених каністр може привернути нових клієнтів. Вдосконалення виробничих процесів може підвищити ефективність та знизити витрати, що дозволить знизити ціни та збільшити обсяг продажів).

На обсяг витрат впливає обсяг постійних витрат та обсяг змінних витрат.

Чистий прибуток підприємства розподіляється або між засновниками або йде на розвиток підприємства.

На формування асортименту продукції впливають такі зовнішні фактори:

- попит на окремі види каністр та добрив;
- розмір виробництва каністр та добрив у конкурентів;
- пропозиції та інновації конкурентів;
- законодавчі норми і стандарти якості.

Розмір попиту на певні каністри чи то стан агрокультурної галузі прямо пропорційно впливає на шанс того, що підприємство почне виробляти свою продукцію для задоволення попиту на ринку.

На формування асортименту продукції впливають виробничі потужності підприємства. Чим більше виробничих потужностей на підприємстві, звідси тим більший асортимент продукції воно може виробляти.

Керування операційними процесами охоплює сукупність управлінських дій, спрямованих на своєчасне виконання запланованих завдань і графіків, що ґрунтуються на достовірних відомостях про стан виробничих об'єктів. Оперативне адміністрування включає всі управлінські функції, пов'язані з поточною діяльністю підприємства та його виробничих підрозділів. Формування належної системи оперативного менеджменту залежить від типу організаційної структури та діючої системи керування. Швидкість прийняття управлінських рішень визначається оперативним отриманням початкових даних про перебіг виробничого процесу, їхньою швидкою обробкою, ухваленням необхідних заходів і впливом на виробництво.

Підприємство, яке прагне отримувати прибуток, повинне зважати на всі фактори, що визначають ефективність його діяльності, та контролювати умови, які впливають на беззбитковість господарських процесів.

До чинників, що впливають на формування прибутку та визначення рівня беззбитковості, які були висвітлені вище, також відносять цінову політику, комунікаційну політику та фінансові результати діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

2.3 Аналіз беззбитковості діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

У процесі ведення господарської діяльності часто постають питання щодо впливу вартості або кількості реалізованої продукції на доходи, а також який рівень продажів здатен компенсувати витрати на виготовлення. Передусім, управлінці компанії мають усвідомлювати, при якому обсязі збуту певного виду товарів досягається точка беззбитковості виробництва. Аналіз беззбитковості є складовою частиною управління витратами, основна суть якого полягає у дослідженні взаємозв'язку фінансових показників із витратами та обсягами випуску й збуту продукції, товарів чи послуг. Відтак, для визначення точки беззбитковості виробничо-господарської діяльності необхідно враховувати: вартість реалізації одиниці продукції підприємства, загальні операційні витрати, що не залежать від масштабів виробництва, а також змінні витрати на одиницю випущеної продукції. Точка беззбитковості завжди відображає мінімальний рівень продажів, потрібний для забезпечення беззбиткової діяльності.

Щодо умов здійснення аналізу беззбитковості, цей процес ґрунтується на таких припущеннях:

- функції витрат і доходів мають лінійну залежність;
- вартість товару залишається незмінною;
- сукупні витрати поділяються на постійні та змінні;
- постійні витрати залишаються фіксованими в межах розглянутого обсягу;

- обсяг реалізації відповідає обсягу випуску;
- швидкість зростання змінних витрат є сталою;
- зміни у вартості ресурсів не враховуються;
- технологічний процес залишається незмінним, а зростання продуктивності праці не передбачається;
- асортимент продукції стабільний.

Аналіз беззбитковості дає змогу підприємству досягати запланованого прибутку, оцінювати вплив скорочення витрат і виробничих обсягів, а також визначати рівень ризику. Це є важливим етапом у процесі планування та ухвалення управлінських рішень.

Аналіз беззбитковості підприємства на практиці здійснюється за допомогою таких методів: графічного, математичного, маржинального, статистичного та регресійного аналізу. Ми проведемо аналіз беззбитковості підприємства за допомогою маржинального методу та зобразимо графічно. Графічний підхід передбачає визначення точки беззбитковості шляхом побудови графіків, що відображають взаємозалежність доходів і сукупних витрат від обсягів діяльності підприємства. Для отримання достовірних результатів щодо беззбитковості виробництва необхідно правильно розмістити на графіку шкалу грошових надходжень і витрат уздовж осі ординат (рисунок 2.2).

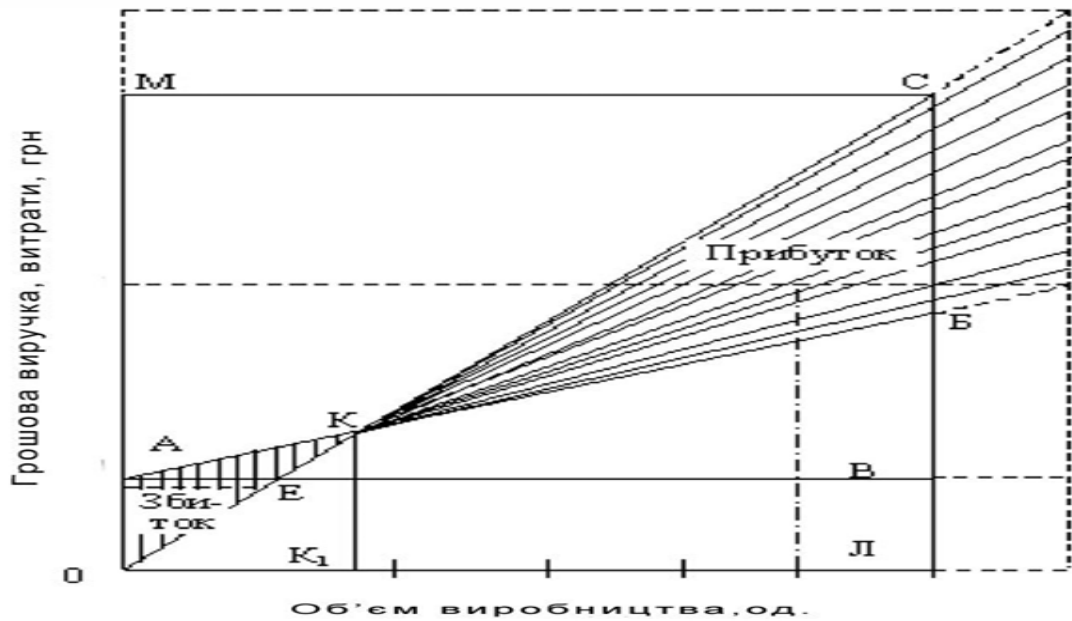

Рисунок 2.2 – Графічний метод відображення точки беззбитковості

Джерело: [5]

Де ОС – крива, що відображає грошові надходження від реалізації продукції;

АВ – крива постійних витрат;

АБ – лінія загальних витрат, що включає постійні та змінні витрати;

KK_1 – перпендикуляр, що позначає критичну точку беззбитковості.

Коротко опишемо процес побудови цього графіка. Спочатку на осі абсцис відкладаємо обсяги виробництва через рівні проміжки, а потім довільно наносимо чотирикутник, що відображає конкретний рівень доходів і витрат за певного обсягу випуску. Далі проводимо лінію грошового надходження від нульової точки координат [5].

Наступним етапом відкладаємо шкалу доходів і витрат: для кожного рівня виробництва проводимо перпендикуляр до лінії грошових надходжень і від точки перетину прокреслюємо лінію, паралельну осі абсцис. Отримана сума відкладається на осі ординат, аналогічно позначаються суми виручки для інших рівнів випуску.

Потім проводимо лінію постійних витрат, яка буде паралельною осі абсцис. Додаємо лінію загальних витрат, що включає змінні та постійні

витрати. На шкалі визначаємо значення, яке відповідає сумі сукупних витрат, і з цієї точки проводимо лінію, паралельну осі іксів, до сторони СЛ чотирикутника ОМСЛ. Визначену точку Б з'єднуємо з точкою А, утворюючи таким чином лінію загальних витрат АБ. З точки перетину ліній АБ та ОС проводимо перпендикуляр КК_і до осі абсцис. Значення, що відповідає цій точці на шкалі, вказує на обсяг виробництва, за якого досягається рівень беззбитковості [5].

Отже, до категорії постійних витрат підприємства варто віднести: заробітну плату постійних працівників, страхові внески, амортизаційні відрахування основних фондів, орендну плату за приміщення, податок на землю, загальновиробничі витрати, а також витрати на ремонт будівель і основних засобів.

До змінних витрат належать такі складові: вартість сировини та матеріалів, що використовуються у виробничих процесах, оплата праці як основного персоналу, так і залучених працівників, транспортні витрати на доставку продукції, а також витрати, пов'язані з використанням ресурсів, що належать до змінної частини витрат.

Розподіл витрат на постійні та змінні для ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» буде представлений у Таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Витрати (постійні та змінні) ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» у 2019–2023 роках

Показник	Роки					Відхилення (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7	8
ПОСТІЙНІ ВИТРАТИ							
Оплата праці адміністрації	355	420	434	391	785	-43	394
Відрахування на соціальні заходи	82	94	96	89	174	-7	85
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	419	489	500	620	649	120	29

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Витрати на збут	3964	5165	1958	1822	2938	-136	1116
Фінансові витрати	604	496	95	13	0	-82	-13
Інші витрати	0	0	0	0	115	0	115
Всього постійних витрат:	5424	6664	3083	2935	4661	-148	1726
ЗМІННІ ВИТРАТИ							
Сировина та матеріали	4893	5135	6684	10821	11982	-263	5561
Паливо та енергія на технологічні цілі	118	413	487	2004	756	17	252
Заробітна плата виробничих робітників	1595	1793	2117	2600	2807	-17	707
Відрахування на соціальні заходи	315	371	442	436	759	-6	323
Інші операційні витрати	99	104	93	83	757	-10	674
Всього змінних витрат:	7020	7816	9823	15944	17061	6121	1117
Всього постійних та змінних витрат	12444	14480	12906	12479	21722	-427	9243

Джерело: сформовано автором самостійно на основі звітності підприємства

Розглянемо діяльність ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» та визначимо фактори, що впливають на його беззбитковість, а також основні фінансові показники: чистий прибуток, маржинальний дохід і точку беззбитковості (табл. 2.9).

У період 2023–2022 років маржинальний дохід збільшився на 2174 тис. грн, досягнувши рівня 5831 тис. грн. Водночас зросли як постійні витрати – на 1726 тис. грн, так і змінні - на 1117 тис. грн. Аналізуючи дані таблиці 2.5, можна відзначити, що рівень фінансової стійкості підприємства збільшився: запас фінансової міцності з 3870 тис. грн у 2022 році до 4593 тис. грн у 2023 році. Таке збільшення свідчить про поліпшення фінансового потенціалу компанії.

Крім того, спостерігається зростання рівня точки беззбитковості в грошовому вираженні на 2567,50 тис. грн за 2023–2022 роки: показник зріс

із 15731 тис. грн до 18299 тис. грн, про збільшення витрат або зниження прибутковості продукції, що підвищує мінімальний обсяг доходу для виходу на беззбитковість.

Таблиця 2.9 – Визначення точки беззбитковості ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» у 2019-2023 роках

Показник	Роки					Відхилення (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/20 22
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	15563	17962	21292	19601	22892	-1691	3291
2. Змінні витрати, тис. грн	7020	7816	9823	15944	17061	6121	1117
3. Маржинальний дохід, тис. грн	8543	10146	11469	3657	5831	-7812	2174
4. Коефіцієнт маржинального доходу(М,/ЧД) (р.3 : р.1)	0,55	0,56	0,54	0,19	0,25	-0,35	0,07
5. Відсоток маржинального доходу (М,/ ЧД) * 100% (р.3 : р.1 * 100%)	54,89	56,49	53,87	18,66	25,47	-35,21	6,81
6. Постійні витрати тис. грн	5424	6664	3083	2935	4661	-148	1726
7. Точка беззбитковості (ПостВ/Км2), (р.6 : р.4), тис. грн	9881	11798	5724	15731	18299	10007,65	2567,50
- середня ціна на 1 продукції, грн	715,5	737,1	961,2	1166	1393	205,2	226,8
- точка беззбитковості в натур. од., тис. шт. (р.7:середня ціна на 1 продукції, грн)	13,81	16,01	5,95	13,49	13,13	7,53	-0,35
8. Запас фінансової міцності (р. 1 - р.7), тис. грн	5682	6164	15568	3870	4593	-11698,65	723,50
9. Запас фінансової міцності (%) (ЗФМ/ЧД) * 100% (р.8 : р.1) * 100%	36,51	34,32	73,12	19,74	20,07	-53,38	0,32
Маржинальний дохід на одиницю продукції (Відсоток маржинального доходу * середня ціна на 1 продукції, грн)	393,5	416	518,7	217,5	355	-301,2	137,5
- точка беззбитковості в натур. од., тис. шт.	13,78	16,02	5,9	13,5	13,1	7,6	-0,4

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства

У 2022–2023 роках фінансові показники ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» демонструють покращення маржинального доходу та запасу фінансової міцності, що вказує на зміцнення фінансового потенціалу підприємства. Зокрема, маржинальний дохід зріс на 2174 тис. грн, а запас фінансової міцності на 723,5 тис. грн. Це свідчить про здатність компанії покривати витрати і залишати достатній прибуток.

Однак водночас спостерігається зростання точки беззбитковості на 2567,5 тис. грн, що сигналізує про збільшення необхідного обсягу реалізації для досягнення прибутковості. Така ситуація пояснюється підвищенням постійних витрат і витрат на одиницю продукції. Незважаючи на це, рівень запасу фінансової міцності у 2023 році становить 20,07 %, що є позитивним індикатором загальної стійкості підприємства.

У перспективі доцільно зосередитись на зниженні собівартості продукції, оптимізації постійних витрат та підвищенні коефіцієнта маржинального доходу, що забезпечить зниження точки беззбитковості та підвищення загальної рентабельності.

Для розрахунку показника беззбитковості виробничо-господарської діяльності можна також здійснити з використанням формул, що є варіаціями формули до концепції маржинального доходу. А саме в точці беззбитковості маржинальний дохід дорівнює розміру постійних витрат.

$$ТБ = \frac{\text{постійні затрати}}{\text{маржинальний дохід на одиницю продукції}} \quad (2.1)$$

де ТБ – Точка беззбитковості (в натуральних одиницях).

Представимо графічне відображення точки беззбитковості ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» на рисунку 2.3.

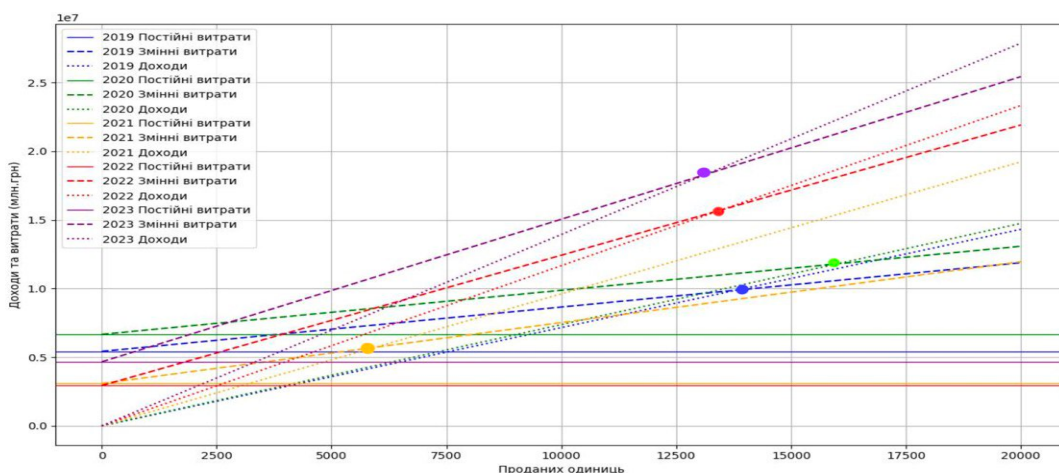

Рисунок 2.3 – Графічне відображення точки беззбитковості ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» з 2019 по 2023 рік.

Джерело: власні розрахунки автора

Загалом варто зауважити збільшення значення точки беззбитковості ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» як у грошовому еквіваленті, так і в натуральному вираженні з 2019 по 2020 роки. Але показник беззбитковості зменшився в період з 2020-2021 роки, та в 2021 р. становив в натуральному вираженні – 5,95 тис. од. З 2021 по 2022 показник знову збільшився до 13,49 тис. од., в натуральному вираженні, але вже в 2023 році зменшився до 13,13 тис.од.

Досягнення беззбитковості неможливе без врахування ринкових чинників, серед яких ключову роль відіграють ціна продукції та способи комунікації з цільовою аудиторією.

Перш за все, як комерційне підприємство, основна мета ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» - це отримання прибутку для своїх власників. Прибуток - це те, що залишається від доходу після покриття всіх витрат. Отже, щоб збільшити прибуток, потрібно або збільшити дохід від реалізації продукції, або зменшити витрати, або робити і те, і інше одночасно.

Для підвищення доходу від реалізації необхідно збільшити обсяг продажу, підвищити ціну на продукцію або зробити обидва кроки одночасно.

Збільшити обсяг продажу можна лише шляхом збільшення обсягу виробництва.

Проаналізувавши та дійшовши висновків, що ринкова структура ринку обраного підприємства є монополістичною конкуренцією, виходячи з чого товар компанії є еластичним за ціною. Отже збільшення ціни призведе до зменшення обсягу реалізації, що призведе до зменшення прибутку.

Для зменшення витрат на нашому підприємстві необхідно або знизити собівартість продукції, або збільшити продуктивність праці. Один із шляхів досягнення цього – збільшення продуктивності праці за допомогою впровадження більш продуктивного обладнання. Однак, це не єдиний спосіб. Зменшення собівартості продукції можна досягти також за допомогою оптимізації виробничих процесів, підвищення енергоефективності, покращення управління запасами та зменшення витрат на сировину. Таким чином, для зниження витрат ми повинні використовувати комплексний підхід, включаючи впровадження нових технологій, оптимізацію ресурсів та підвищення кваліфікації персоналу.

Ціни на підприємстві встановлюються відповідно декільком факторам, а саме:

- витрати на виробництво: сировина, енергія, виробництво;
- попит і пропозиція: сезонність, конкуренція;
- урядові регулювання: податки, субсидії;
- транспортні витрати: відстань, вид транспорту;
- тип і якість: матеріали, вміст поживних речовин.

Для того, щоб визначити тип конкурентного ринку, необхідно скористуватись індексом Харфіндела – Хіршмана. Індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ) є загальним показником ринкової концентрації і використовується для визначення конкурентоспроможності ринку. Він базується на розрахунку часток ринкових часток фірм на ринку [10].

Для визначення типу конкурентного ринку потрібно використовувати наступну шкалу значень[10]:

- менше 0,01 – дуже слабка концентрація;
- від 0,01 до 0,15 – слабка концентрація;
- від 0,15 до 0,25 – помірна концентрація;
- від 0,25 до 0,5 – висока концентрація;
- більше 0,5 – дуже висока концентрація.

Таким чином, залежно від значення індексу підприємство може функціонувати на конкурентному ринку, на ринку зі слабкою концентрацією, на помірно-концентрованому ринку, на високо концентрованому ринку або на ринку з дуже високою концентрацією.

На ринку функціонує приблизно 2100 компаній, 9 з яких контролює 28% ринку.

Індекс Харфіндела – Хіршмана = $0,391^2 + 0,248^2 + 0,033^2 + 0,0315^2 + 0,018^2 + 0,015^2 + 0,011^2 + 0,0195^2 + 0,013^2 + (0,22/2091)^2 = 0,218$

Отже, отримане значення 0,218 відповідає помірній концентрації ринку. Це означає, що на ринку існує певний рівень конкуренції, але деякі компанії мають значний вплив на його структуру. Хоча конкуренція присутня, декілька компаній мають суттєві ринкові частки, що може впливати на ціноутворення та умови діяльності. Якщо вплив великих компаній зростатиме, ринок може перейти до висококонцентрованого стану, що може обмежити конкуренцію. Великі компанії можуть мати можливість впливати на ціни та умови роботи для менших учасників.

Комунікаційну політику ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» проводить за допомогою власного сайту - <https://kharkiv-himprom.com/> . Зв'язатися з компанією можна зателефонувавши їй, за допомогою факсу та емейлу.

У представленій компанії є власний YouTube канал, на якому публікуються відео щодо асортименту представленого товару.

Маркетингова діяльність фірми полягає в тому, що вона не використовує лише один канал просування, за це відповідна спеціально сформована команда спеціалістів з відділу продажів. Стимулювання попиту

вона проводить також за допомогою власної репутації, яка свідчить про здатність компанії виконувати власні зобов'язання.

Також стимулювання попиту проводиться за допомогою збільшення власних конкурентних переваг. Головною конкурентною перевагою компанії є наявність передових технологій та міжнародних стандартів якості ISO 9001: 2015; що має позитивний вплив на ціну товару. Почати співпраці з компанією можна зв'язавшись з нею[20].

Отже основними каналами просування на підприємстві можна виділити: наявність власного веб-сайту з актуальною інформацією, участь у галузевих конференціях, виставках та інших заходах для нетворкінгу, представлення компанії та її продукції в межах та поза межами країни, присутність у Facebook, Instagram, LinkedIn, YouTube та інших платформах для взаємодії з аудиторією, публікації цікавого контенту та відповідей на запитання.

Виходячи з того, що комунікаційною політикою на підприємстві займається спеціальна сформована команда з відділу продажів, та проводить політику за допомогою сайту, її бюджет не є великим та складається з:

- витрат на оплату праці робітників;
- витрат на підтримку працездатності сайту.

Адресатами комунікаційної політики є потенційні клієнти, існуюча аудиторія та дистриб'ютори.

Коротко можна виділити такі головні цілі комунікаційної політики підприємства ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»:

- підвищення впізнаваності бренду серед цільової аудиторії;
- інформування про переваги та унікальні властивості продукції;
- розширення клієнтської бази через рекламні кампанії та маркетингові заходи;
- створення міцних стосунків з існуючими клієнтами;
- стимулювання продажів через спеціальні пропозиції та акції;
- побудова та підтримка позитивного іміджу підприємства.

Для оцінки результатів діяльності необхідно оцінити фінансові результати підприємства.

За 2019 рік підприємство отримало прибуток 6552 тис. грн. Ці показники були до війни, коли підприємств працювало в менш екстремальних умовах.

Під час війни, підприємство отримує збитки через низку причин, таких як: постійні обстріли області, перебої в енергопостачанні, добровільні звільнення деяких членів колективу через близьке знаходження до зони бойових дій, втрати частки клієнтів через загальне погіршення економіки країни та закриття деяких бізнесів, підвищення плати за енергопостачання, яке також зумовлене проблемами з електромережами в країні. Також попит на добрива знизився через те, що більша частка агросектору була зосереджена в зоні, яка зараз непридатна через бойові дії.

Наразі підприємство ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» робить усе можливе щоб повернутися до показників довоєнного доходу, задля цього проведено низку заходів а саме, з метою безпеки відкрито нову дільницю підприємства яка розташована на заході України.

2.4 Пропозиції щодо удосконалення господарської діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

На підставі дослідження теоретико-методичних основ і шляхів забезпечення беззбитковості господарської діяльності підприємства вироблено практичні рекомендації для ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» а саме:

- приділяти велику увагу зростанню показника чистого прибутку для забезпечення рентабельності в діяльності підприємства;
- постійно здійснювати оцінювання точки беззбитковості;

- створити спеціальний відділ, професійних маркетологів, для імплементації нових шляхів комунікаційної політики на підприємстві та провести оновлення візуалізації сайту підприємства для покращення іміджу компанії та залучення нових клієнтів;
- використовувати соціальні мережі для розширення відео-контенту;
- сконцентрувати увагу підприємства на збереженням своєї працездатності;
- проводити оновлення та модернізація існуючого обладнання;
- працювати над збільшенням частки активної складової основних фондів;
- запроваджувати передові науково-технічні досягнення;
- оснащати виробничі процеси сучасними технологіями;
- систематично оновлювати основні засоби виробництва;
- проводити інвестування у часткову заміну застарілого обладнання;
- застосовувати стратегію «цінового зростання», оскільки це несуттєво вплине на попит на основний асортимент продукції, проте забезпечить зниження точки беззбитковості та стимулюватиме зростання ефективності виготовлення і реалізації продукції.

Основними напрямками розвитку матеріально-технічної бази ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» мають стати:

- оновлення та модернізація існуючого обладнання;
- збільшення частки активної складової основних фондів;
- запровадження передових науково-технічних досягнень;
- оснащення виробничих процесів сучасними технологіями;
- систематичне оновлення основних засобів виробництва;
- інвестування у часткову заміну застарілого обладнання.

Реалізація зазначених стратегічних напрямів розвитку матеріально-технічної бази сприятиме не лише її вдосконаленню, а й покращенню фінансових показників діяльності підприємства.

Також коротко та структуровано можна додати наступні пропозиції:

- визначати нові можливості та потреб, які виникли внаслідок війни;
- необхідно шукати резерви зростання розміру прибутку;
- особливу увагу треба приділити збереженню колективу та підтримці співробітників;
- необхідно пропонувати психологічну та матеріальну допомогу співробітникам, які постраждали від війни;
- зберігати відкритий діалог з командою та заохочувати їх до співпраці;
- проводити пошук нових постачальників сировини та матеріалів у більш безпечних регіонах;
- переглядати логістичні маршрути, задля мінімізації ризиків та зменшення витрат;
- вивчати нові експортні ринків, де є попит на продукцію компанії;
- звернутися за підтримкою до експортних агентств;
- проводити пошук співпраці з міжнародними організаціями, які надають допомогу українським підприємствам;
- регулярно інформувати громадськість про діяльність «ХАРКІВ ХІМПРОМ» та про те, як підприємство долає виклики війни. Підкреслення своєї соціальної відповідальності та підтримки України, також позитивно вплине на імідж підприємства.

Стисло можна продемонструвати пропозиції для підвищення беззбитковості господарської діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» наступним чином:

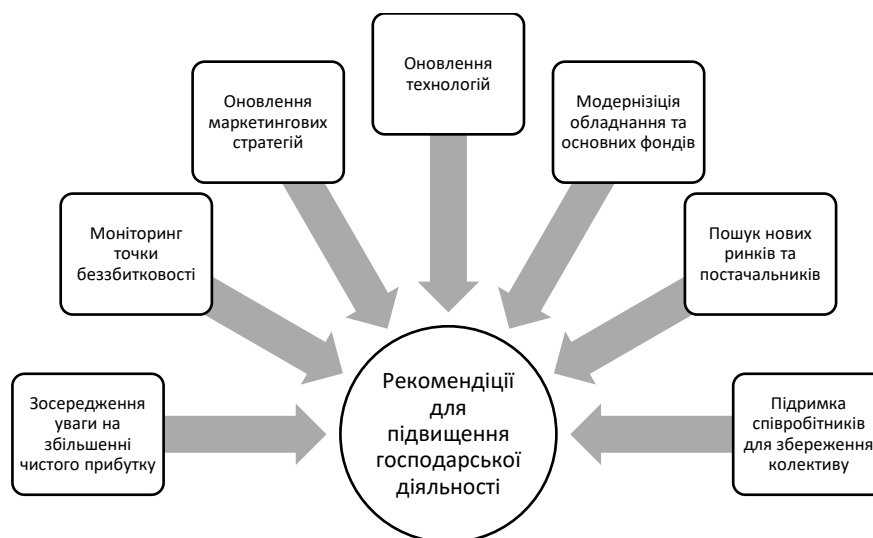

Рисунок 3.1 – Пропозиції для підвищення беззбитковості господарської діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ»

Джерело: запропоновано автором

Висновки за розділом 2

Розглянуто комунікаційну політику ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» і встановлено що комунікаційна політика ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» є ефективною та базується на використанні офіційного веб-сайту, соціальних мереж, галузевих заходів та прямих контактів із клієнтами. Завдяки поєднанню цифрових інструментів і репутації компанії, вона підтримує довіру аудиторії та стимулює попит.

Висвітлено сучасні аспекти діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

Показано що функціонування всіх структурних відділів підприємства результативно не дивлячись на воєнний стан. Розрахунки показників якісного стану і руху основних засобів підприємства а саме коефіцієнт придатності, коефіцієнт зносу, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту основних засобів показали що матеріально-технічна база підприємства має якісні показники і знаходиться в хорошому стані.

Визначено, що підприємство демонструє здатність швидко адаптуватися до змін на ринку та відновлювати свої позиції.

Наведено фактори, які впливають на ціну продукції підприємства.

Проведено аналіз беззбитковості підприємства за допомогою маржинального метода. Розроблено графік взаємозалежності доходів і сукупних витрат від обсягів діяльності підприємства. Визначено точки беззбитковості ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» як у грошовому еквіваленті, так і в натуральному вираженні.

Аналіз результатів і ефективності діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» показав значний вплив воєнних дій на фінансово-економічні показники підприємства. Якщо у 2019 році компанія отримала прибуток у розмірі 6552 тис. грн, то внаслідок війни підприємство зазнало суттєвих збитків через обстріли, перебої в енергопостачанні, втрату частини персоналу та клієнтів, а також загальне погіршення економічної ситуації. Додатково зниження попиту на продукцію зумовлене тим, що частина аграрного сектору перебуває у зонах бойових дій. В умовах нестабільності підприємство здійснило стратегічні кроки для збереження конкурентоспроможності, зокрема, створило нову дільницю підприємства, яка розташована на заході України. Прогноз діяльності свідчить, що до стабілізації політичної та економічної ситуації підприємство продовжуватиме зазнавати фінансових втрат, однак завдяки розширенню виробничих потужностей воно має перспективи зберегти свою позицію на ринку. Таким чином, ефективність діяльності компанії відновиться після завершення війни та стабілізації економічного середовища.

Надано пропозиції щодо удосконалення господарської діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ».

ВИСНОВКИ

Розгляд сутності та концепції безбитковості надав змогу усвідомити важливість цього індикатора як основного елементу фінансового управління на підприємстві. Безбитковість виступає критичним порогом ефективності, що дозволяє визначити мінімальний обсяг реалізації, необхідний для покриття всіх витрат. Вивчення поняття «точка безбитковості» засвідчило її ключову роль у формуванні обґрунтованих управлінських рішень щодо ціноутворення, обсягів виробництва та стратегії розвитку.

Вагомими чинниками впливу на досягнення безбиткової діяльності можна назвати як внутрішні, так і зовнішні фактори. Серед внутрішніх варто виокремити продуктивність праці, собівартість, технічну оснащеність і систему управління. До зовнішніх - загальноекономічну ситуацію, рівень конкуренції, доступ до ресурсів та вплив воєнного конфлікту. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності саме зовнішні фактори стали визначальними у фінансовій стійкості підприємств.

Аналіз методів визначення безбитковості господарської діяльності дозволив з'ясувати, що до найефективніших належать метод рівнянь, графічний підхід та метод маржинального доходу. Саме маржинальний підхід був застосований при оцінці діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ», що дало змогу об'єктивно оцінити вплив постійних і змінних витрат на фінансовий результат.

Проведене дослідження дозволило охарактеризувати поточний стан ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» як такий, що функціонує у складному конкурентному та геополітичному середовищі. Основними загрозами для підприємства залишаються висока конкуренція, залежність від постачальників і вплив воєнних дій. Водночас підприємство має потенціал для стабілізації за рахунок високих бар'єрів входу для нових гравців і зниженої загрози з боку товарів-замінників.

Оцінка матеріально-технічної бази та операційної діяльності підприємства показала динамічний розвиток у 2021-2023 роках. Зростання вартості основних засобів, активне інвестування в незавершене будівництво та впровадження новітніх технологій свідчать про наміри модернізувати виробництво. Однак рівень зношення фондів вимагає подальшого оновлення обладнання і систематичної технічної підтримки.

Аналіз фінансових показників підприємства показав зростання чистого доходу на 47,1 % за період 2019-2023 років, що свідчить про стабільне відновлення після кризового 2022 року. Маржинальний дохід зріс на 2174 тис. грн, запас фінансової міцності на 723,5 тис. грн. Проведено аналіз беззбитковості діяльності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ». За результатами аналізу точки беззбитковості визначено що вона підвищилась на 2567,5 тис. грн, що вказує на збільшення витрат.

Запропоновано напрямки удосконалення господарської діяльності підприємства та сформовано конкретні практичні рекомендації. Вони охоплюють необхідність модернізації основних фондів, зниження залежності від постачальників, вдосконалення комунікаційної політики, розвиток бренду, підвищення прибутковості та зниження витрат. Визначено, що ефективна комунікація спрямована на підвищення впізнаваності бренду, розширення клієнтської бази та формування позитивного іміджу. Запропоновано застосувати стратегію поступового підвищення цін для зниження точки беззбитковості. Додатково запропоновано впровадити соціальні ініціативи для підтримки персоналу у воєнних умовах, переглянути логістичні маршрути та активізувати міжнародну співпрацю.

Таким чином, дослідження підтвердило, що комплексне управління беззбитковістю це не лише розрахунок фінансового порогу, а й стратегічне управління підприємством на шляхах досягнення компанією стійкості фінансової позиції у змінному середовищі. Аналіз беззбитковості допомагає бізнесу приймати швидкі фінансові рішення і є необхідним елементом управління, який здатен виявити найменший обсяг ділової активності,

необхідний для запобігання втрат. Застосування рекомендацій сприятиме підвищенню стійкості та конкурентоспроможності ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ» у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Р. В. Методичні підходи до аналізу рентабельності та беззбитковості виробництва продукції й оптимізації її асортименту. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 133-140.
2. Аптекар С. С., Нефьодова Ю. В. Моделювання динамічної точки беззбитковості. Прометей. Зб. наук. пр. з економіки. Вип. 3 (27). 2011. С.139-145.
3. Баб'як Н. Д., Крутоус Н. Ю. CVP-аналіз в умовах багатопродуктового виробництва як інструмент операційного контролінгу. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 1. 2021. С. 11-19. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-1(109)-2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vanp_2021_1_4 (дата звернення: 10.04.2025).
4. Бала В. В. Розрахунок точки беззбитковості як необхідна умова визначення інвестиційної привабливості підприємства. Ефективна економіка. 2011. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=818> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства. Економічний простір. 2020. № 54. С. 151-155.
6. Булуй О. Г. Моделювання межі беззбитковості виробництва продукції у сільськогосподарському підприємстві. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/58.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
7. Василенко Ж. А., Глушенкова Н. О. Шляхи забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств. Інтелект XXI. 2018. № 4. С. 56–60.

8. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/ca819830-66f0-4152-9e27-1eb3651fe9fc/content> (дата звернення: 10.04.2025).
9. Іляш О. І., Єндрущак С. П. Резерви підвищення праці підприємстві. Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. 2019. Вип. 10.3. С.104-106.
10. Індекс Гренфліда-Гіршмена. URL: <https://ua.nesrakonk.ru/hhi/> (дата звернення: 10.04.2025)
11. Кіндрацька І. І., Загородній А. Г., Куликін Ю. І. Аналіз господарської діяльності: посібник Львів: ЗУКЦ, 2017. 310 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kindratska_Halyna/Analiz_hospodarskoi_diialnosti/
12. Клепікова О. А., Сільвестров Ю. С. Моделювання беззбитковості підприємства з урахуванням обмежень. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 15. Ч.1. С. 195–201.
13. Кобзій О. В. Планування беззбиткової діяльності підприємства в умовах кризи. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. N5 Т.2. С. 188-191. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_5_2/188-191.pdf.
14. Корінько М. Д. Маржинальний дохід в системі управлінського обліку суб'єктів господарювання України. Вісник ЖДТУ, 2011. №2. С. 111–112. URL: <https://ven.ztu.edu.ua/article/view/65205>.
15. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства. видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 400 с. URL: <https://library.nusta.edu.ua/depository/%D0%9E%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/>

%D0%95%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%86%D0%A
7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%9B%D
0%86%D0%97%20%D0%86%20%D0%94%D0%86%D0%90%D0%93%D
0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90%20C%D0%
A2%D0%90%D0%9D%D0%A3%20%D0%A1%D0%A3%D0%A7%D0%90
%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%9F%D0%86%D
0%94%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%84%D0%9C%D0%A1%D0%A2%D
0%92%D0%90.pdf

16. Макаренко П. М., Мельник Л. Ю., Мельник Л. Л. Фактори впливу на прибутковість аграрних підприємств. Економіка АПК. 2012. № 5. С.79-86. URL:https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wJlTjiMAAAAJ&citation_for_view=wJlTjiMAAAAJ:b1wdh0AR-JQC (дата звернення: 10.04.2025).
17. Мариненко Наталія, Гац Любов, Артеменко Людмила. Діагностика секторів економіки на основі структурних зрушень в суб'єктах господарювання. Соціально-економічні проблеми і держава, 2021. Вип. 2 (25). С. 500-510. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mnyvsg.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
18. Михальська О. Л. Особливості використання методу маржинального аналізу «cost-volume-profit» (витрати - обсяг продаж). Фінанси, облік і аудит. 2014. Випуск 1 (23). С. 260 - 268. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Foa%5F2014%5F1%5F22 (дата звернення: 10.04.2025).
19. Овсянкіна А. Ю. Діапазон безпеки, його зв'язок з беззбитковістю господарської діяльності підприємства. Вісник ХНУ ім. Каразіна. Сер.: „Економічні науки”. 36. наук. пр. Х.: Вид. ХНУ, 2016. № 650. С. 133–136.

20. Офіційний сайт ТОВ «ХАРКІВ ХІМПРОМ». URL: <https://kharkiv-himprom.com/> (дата звернення: 10.04.2025).
21. Назаренко Т. П. Підходи до методики маржинального аналізу в наукових дослідженнях. Вісник ЖДТУ. Економічні науки. 2017. № 5. С. 71-74. URL: <https://ven.ztu.edu.ua/article/view/91139> (дата звернення: 10.04.2025).
22. Ніпорко Н. І. Поняття системи та методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2014. Т. 19, Вип. 5-6. С. 130-133. URL: <https://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/8491> (дата звернення: 10.04.2025).
23. Павлишин Є. Сутність беззбитковості господарської діяльності підприємства. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 01-02 червня 2022 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 79–80. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/38251> (дата звернення: 10.04.2025).
24. Погорелова Т. О., Бурлака А. І. Як досягти точки беззбитковості Вісник НТУ «ХП». 2017. Вип. 34. С. 158-162. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 10.04.2025).
25. Радинський С. В., Семчук О. В. Беззбитковість підприємства: сутність та економічний зміст. Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій». Тернопіль, 16-17 листопада 2017 року. С. 223-224. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/23182/2/CAZST_2017v3_Radunskiy_S_V-Infringement_of_the_223-224.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
26. Химич І. Г., Тимошик Н. С., Подвірна Т. В. Підприємницькі ризики як можливість забезпечення конкурентоспроможності. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 31

- жовтня 2020 року. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 451-453. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32940> (дата звернення: 10.04.2025).
27. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: Навчальний посібник. К: ЦУЛ, 2012. 656 с. URL: <http://librarium.freehostia.com/econ/ekonomika-praci/1x0/vitrati-pidpriemstva-calko.html> (дата звернення: 10.04.2025).
 28. Чугаєвська С. В., Микитюк І. І. Дослідження межі беззбитковості виробництва молока в господарствах Житомирської області. Формування стратегії розвитку регіонального АПК: Мат. п'ятої міжфак. наук.-практ. конф. молодих вчен. Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2019. С. 129-132.
 29. Чумаченко М. Г., Білоусова І. Дослідження передумов і припущень при аналізі графіка беззбитковості. Бухгалтерський облік і аудит. 2016. № 5. С. 3–10.
 30. Чухліб М. Сутність і природа витрат на виробництво. Фінанси України. 2017. № 9. С.31-32
 31. Щехорський А. Й. Динамічні моделі беззбиткових обсягів виробництва. Міжнар. зб. наук. пр. Житомир: ЖДТУ. 2016. Вип. 1(13). С.187-196. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=VfUf8VEAAAAAJ&citation_for_view=VfUf8VEAAAAAJ:8k81kl-MbHgC (дата звернення: 10.04.2025).
 32. Markovych Iryna. Changes in Approaches to Understanding the Competitive Advantages of Enterprises. Nauka i Studia, 2019. 6(195). Pp. 37–40. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/28260> (дата звернення: 10.04.2025).
 33. Marynenko N. Yu., Rudiuk I. I. Anti-crisis management under modern conditions. Proceedings of the 5th International Scientific-Practical Conference "Formation of the mechanism of national economic systems competitive positions strengthening in global, regional and local dimensions" (October 30, 2020) / Ternopil Ivan Puluj National Technical Universtiy. Ternopil : PE Palianytsia V.A., 2020. P. 6-7. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=b

9vgbEsAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=b9vgbEsAAAAJ:g3aElNc5_aQC (дата звернення: 10.04.2025).

34. Barrow C. Practical Financial Management: A Guide to Budgets, Balance Sheets and Business Finance. Kogan Page, 2008. URL: https://archive.org/details/practicalfinanci0000barr_f2w0.
35. Beatty R. Business Applications for Corporate Financial Accounting. South-Western College Pub., 1995. URL: <https://archive.org/details/businessapplicat0000beat>.
36. Needles B. Financial and Managerial Accounting. Houghton Mifflin, 1999. URL: <https://archive.org/details/financialmanager0005unse/page/n3/mode/2up>.
37. Bernstein L. Financial Statement Analysis: Theory, Application, and Interpretation. R.D. Irwin, 1978. URL: https://archive.org/details/financialstateme0000bern_q3r9/mode/2up?q=subject+break+even+point.
38. Brealey R. Fundamentals of Corporate Finance. McGraw-Hill, 2017. URL: https://archive.org/details/fundamentalsofco0000brea_i6u6/page/n9/mode/2up.
39. Brealey R. Principles of Corporate Finance. McGraw-Hill, 1996. URL: https://archive.org/details/principlesofcorp0000brea_p1a2.
40. Drury C. Cost and Management Accounting: An Introduction. Cengage Learning, 2015. URL: https://archive.org/details/costmanagementac0000drur_r2r4.
41. Elliott B. Financial Accounting and Reporting. Financial Times Prentice Hall, 2009. URL: https://archive.org/details/financialaccount0000elli_t2o8.
42. Emery D. Corporate Financial Management. Pearson/Prentice Hall, 2004. URL: <https://archive.org/details/corporatefinanci0000emer>.
43. Harris C. The Break-even Handbook: Techniques for Profit Planning and Control. Prentice-Hall, 1978. URL: <https://archive.org/details/breakevenhandboo0000harr/page/n3/mode/2up>.
44. Kenton W. Marginal Costing and Cost Volume Profit Analysis. Opensource, 2019, URL:

- <https://archive.org/details/105577706chapter26marginalcostingandcostvolumeprofitanalysis/page/557/mode/2up>.
45. Lanen W. Fundamentals of Cost Accounting. McGraw-Hill/Irwin, 2017, URL: https://archive.org/details/fundamentalsofco0000lane_q7e0.
 46. Lyman K. Introduction to Business Enterprise. McGraw-Hill, 1962, URL: <https://archive.org/details/introductiontobu00keit/mode/2up?q=subject+break+even+point>.
 47. Mackenzie V. The Modern Balance Sheet: An Analysis of Company Finance. Effingham Wilson, 1908, URL: <https://archive.org/details/modernbalanceshe00mackrich>.
 48. Robin J. International Corporate Finance. McGraw-Hill Irwin, 2011, URL: <https://archive.org/details/internationalcor0000robi>.
 49. Ross S. Corporate Finance. McGraw-Hill Ryerson, 2015, URL: https://archive.org/details/corporatefinance0000ross_a5r6.
 50. Ross S. Essentials of Corporate Finance. McGraw Hill, 2011, URL: https://archive.org/details/isbn_9780077427689/page/n1/mode/2up.
 51. Smeur J. Financial Management: A Practical and Accessible Introduction for Students and Entrepreneurs. Vernon Press, 2014, URL: <https://archive.org/details/financialmanagem0000smeu>.
 52. Tucker S. Profit Planning Decisions with the Break-even System. Thomond Press / Van Nostrand Reinhold, 1980, URL: <https://archive.org/details/profitplanningde0000tuck>.
 53. Wheldon H. Cost Accounting and Costing Methods. 13th ed., Financial Times Prentice Hall, 1974, URL: <https://ia801409.us.archive.org/2/items/in.ernet.dli.2015.138387/2015.138387.Wheldons-Cost-Accounting-And-Costing-Methods---Thirteenth-Edition.pdf>.